

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Bakalářská práce

**Nezaměstnanost ve vybraných státech Evropské unie –
Česká republika a Švédské království**

Anna Krejčí

© 2024 ČZU v Praze

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Anna Krejčí

Ekonomika a management

Název práce

Nezaměstnanost ve vybraných státech Evropské unie – Česká republika a Švédské království

Název anglicky

Unemployment in selected countries of the European Union – the Czech Republic and the Kingdom of Sweden

Cíle práce

Hlavním cílem bakalářské práce je zhodnotit nezaměstnanost ve vybraných státech Evropské unie, a to v České republice a Švédském království. Dílčím cílem je identifikovat hlavní problémy na trhu práce a faktory ovlivňující nezaměstnanost ve vybraných zemích.

Metodika

Bakalářská práce bude rozdělena do dvou částí, teoretické a praktické. Teoretická část práce bude zpracována formou literární rešerše s využitím studia odborné literatury českých a zahraničních autorů; čerpány budou rovněž aktuální informace z odborných časopisů a internetových zdrojů. V praktické části práce bude provedena analýza základních makroekonomických ukazatelů souvisejících s nezaměstnaností ve vybraných ekonomikách. Pro analýzu shromážděných údajů bude využita statistická analýza dat. Aktuální data budou čerpána ze statistických úřadů vybraných zemí a Eurostatu. V práci bude použita zejména metoda deskripce a komparativní analýzy.

Doporučený rozsah práce

30 – 40 stran

Klíčová slova

Česká republika, Švédské království, Evropská unie, nezaměstnanost, druhy nezaměstnanosti, trh práce, politika zaměstnanosti, míra nezaměstnanosti

Doporučené zdroje informací

BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav; STARÁ, Dana. *Makroekonomie – teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-492-3.

BUCHTOVÁ, Božena. *Nezaměstnanost : psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada, 2002. ISBN 80-247-9006-8.

JÍROVÁ, Hana. *Trh práce a politika zaměstnanosti*. Praha: Vysoká škola ekonomická, Národohospodářská fakulta, 1999. ISBN 80-7079-635-9.

JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0251-8.

SAMUELSON, P. – NAORDHAUS, W. *Ekonomie*. Praha: Svoboda, 1991. ISBN 80-205-0192-4.

Předběžný termín obhajoby

2023/24 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Elizbar Rodonaia, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 19. 10. 2023

prof. Ing. PhDr. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 3. 11. 2023

doc. Ing. Tomáš Šubrt, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 14. 03. 2024

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci "Nezaměstnanost ve vybraných státech Evropské unie – Česká republika a Švédské království" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušil autorská práva třetích osob.

V Praze dne 14. 3. 2024

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala Mgr. Elizbaru Rodonaiovi, Ph.D., jakožto vedoucímu mé bakalářské práce za cenné rady, poskytnutí konzultací, vstřícnost a ochotu.

Nezaměstnanost ve vybraných státech Evropské unie – Česká republika a Švédské království

Abstrakt

Bakalářská práce analyzuje a porovnává vývoj nezaměstnanosti ve vybraných zemích Evropské unie, a to v České republice a Švédském království mezi lety 2002 až 2022. Tato práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část.

Teoretická část vysvětluje základní pojmy, které jsou spojené s vybraným tématem. Na začátku části je charakterizován trh práce, poptávka a nabídka práce, rovnováha na trhu práce. Následně je popsána nezaměstnanost, její příčiny, druhy a dopady a jsou zde uvedeny ukazatele, kterými je nezaměstnanost měřena. Dále se práce věnuje aktivní a pasivní politice zaměstnanosti a dalšími významnými makroekonomickými ukazateli, jako jsou inflace a hrubý domácí produkt.

Praktická část se zabývá analýzou nezaměstnanosti v České republice a Švédském království. Nejdříve jsou země charakterizovány a následně je u každé země popsán vývoj nezaměstnanosti a hrubého domácího produktu. Zanalyzované státy jsou poté porovnány a výsledky jsou vyhodnoceny. Zjištěné poznatky jsou shrnuty v závěru práce.

Klíčová slova: Česká republika, Švédské království, Evropská unie, nezaměstnanost, druhy nezaměstnanosti, trh práce, politika zaměstnanosti, míra nezaměstnanosti

Unemployment in selected countries of the European Union – the Czech Republic and the Kingdom of Sweden

Abstract

The bachelor's thesis analyses and compares the development of unemployment in selected countries of the European Union, namely in the Czech Republic and the Kingdom of Sweden between 2002 and 2022. This thesis is divided into a theoretical and a practical part.

The theoretical part explains the basic terms that relate to the selected topic. At the beginning of the part, the labour market, demand and supply of labour and equilibrium on the labour market are characterized. Subsequently, unemployment, its causes, types, and impacts are described, together with the indicators used to measure unemployment. Furthermore, the thesis deals with active and passive employment policies and other important macroeconomic indicators, such as inflation and gross domestic product.

The practical part deals with the analysis of unemployment in the Czech Republic and in the Kingdom of Sweden. First, the countries are characterized, and then the development of unemployment and gross domestic product are described for each country. The analysed countries are then compared, and the results are evaluated. The acquired observations are summarized in the conclusion of the thesis.

Keywords: Czech Republic, Kingdom of Sweden, European Union, unemployment, types of unemployment, labour market, employment policy, unemployment rate

Obsah

1 Úvod.....	11
2 Cíl práce a metodika	12
2.1 Cíl práce	12
2.2 Metodika	12
3 Teoretická východiska	14
3.1 Trh práce	14
3.1.1 Poptávka po práci.....	14
3.1.2 Nabídka práce	15
3.1.3 Rovnováha na trhu práce	16
3.2 Nezaměstnanost.....	17
3.2.1 Obecná míra nezaměstnanosti	18
3.2.2 Přirozená míra nezaměstnanosti	19
3.2.3 Druhy nezaměstnanosti.....	19
3.2.4 Příčiny nezaměstnanosti	22
3.2.5 Dopady nezaměstnanosti	23
3.3 Politika zaměstnanosti.....	25
3.3.1 Aktivní politika zaměstnanosti	25
3.3.2 Pasivní politika zaměstnanosti.....	26
3.4 Další významné makroekonomické ukazatele	27
3.4.1 Hrubý domácí produkt	27
3.4.2 Inflace	28
4 Vlastní práce	31
4.1 Česká republika.....	31
4.1.1 Vývoj nezaměstnanosti v ČR v letech 2002 až 2022.....	31
4.1.2 Nezaměstnanost v krajích ČR v letech 2002-2022	35
4.1.3 Nezaměstnanost dle pohlaví v ČR v letech 2002 až 2022	36
4.1.4 Vývoj HDP v ČR v letech 2002 až 2022	38
4.2 Švédské království	41
4.2.1 Vývoj nezaměstnanosti ve Švédském království v letech 2002 až 2022..	41
4.2.2 Nezaměstnanost ve Stockholmu v letech 2010-2022	43
4.2.3 Nezaměstnanost dle pohlaví ve Švédském království v letech 2002 až 2022	46
4.2.4 Vývoj HDP ve Švédském království v letech 2002 až 2022	47
4.3 Srovnání České republiky a Švédského království	49
5 Výsledky a diskuse	56

6 Závěr.....	59
7 Seznam použitých zdrojů.....	61
8 Seznam tabulek, grafů a zkratk	67
8.1 Seznam tabulek.....	67
8.2 Seznam grafů.....	67
8.3 Seznam použitých zkratk.....	67

1 Úvod

Bakalářská práce se zabývá problematikou nezaměstnanosti a jejím porovnáním v České republice a Švédském království ve sledovaných letech 2002 až 2022. Země jsou zvoleny na základě jejich členství v Evropské unii, a tudíž se řídí podle podobného ekonomického a právního systému. I přes to je jejich přístup k řešení nezaměstnanosti ovlivněn ekonomickým, sociálním a politickým systémem dané země. Nezaměstnanost patří k hlavním problémům, s nimiž se potýkají ekonomiky zemí po celém světě, neboť neustále ovlivňuje ekonomiku států a dynamiku společnosti. V současné době je nezaměstnanost aktuálním tématem, především kvůli nedávné pandemii koronaviru, evropské uprchlické krizi a dřívější hospodářské a finanční krizi.

Nezaměstnanost je ukazatelem sloužícím k hodnocení výkonu a stavu ekonomiky země. V práci jsou popsány její příčiny, druhy a závažné dopady, jež s sebou přináší. Pro lepší porozumění zkoumané problematice jsou přiblíženy další makroekonomické ukazatele, konkrétně hrubý domácí produkt a inflace. Dlouhodobá nezaměstnanost může vést k upadajícímu zájmu pracovat, ztrátě sociálních vztahů a ke zvýšení kriminality. Ztráta zaměstnání je spojena se snížením životní úrovně daného jedince, což může dále vyvolat psychické a fyzické potíže, a proto je nutné tyto důsledky řešit. Zmírněním dopadů nezaměstnanosti se zabývá aktivní a pasivní politika zaměstnanosti. Nejzávažnějším dopadem nezaměstnanosti je ztráta ekonomického produktu, kdy se nezaměstnaní nepodílejí na výrobě statků a služeb, a v důsledku toho klesá ekonomický růst země. Na druhou stranu, pokud se nezaměstnanost pohybuje na nižších úrovních a není příliš dlouhá přispívá k optimálnímu nalezení zaměstnání na trhu práce.

2 Cíl práce a metodika

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce je zhodnotit nezaměstnanost ve vybraných státech Evropské unie, a to v České republice a Švédském království. Dílčím cílem je identifikovat hlavní problémy na trhu práce a faktory ovlivňující nezaměstnanost ve vybraných zemích.

2.2 Metodika

Bakalářská práce byla rozdělena na dvě části, teoretickou a praktickou. Při zpracování teoretické části práce byla provedena literární rešerše, při které byla nastudována odborná literatura českých a zahraničních autorů, zároveň byly využity aktuální informace z internetových zdrojů. K vypracování této části sloužila teoretická východiska týkající se zkoumanou problematikou, a to nezaměstnaností. Nejprve byly definovány pojmy blíže spjaté s nezaměstnaností, tedy trh práce – nabídka a poptávka práce, poté byla definována nezaměstnanost s jejími druhy, příčinami a dopady. Následně byla rozepsána politika zaměstnanosti a její rozdělení na aktivní a pasivní politiku s hlavními cíli. V závěru části byly popsány další makroekonomické ukazatele spojené s vybraným tématem bakalářské práce, konkrétně hrubý domácí produkt a inflace. V teoretické části byly uvedeny vzorce pro výpočty zkoumaných makroekonomických ukazatelů a grafy, které představovaly řešenou problematiku. Na vzorcích a grafech bylo téma řádně popsáno a vysvětleno. Byly zpracovány následující grafy: graf 1 znázorňoval poptávku a graf 2 nabídku po práci, na grafu 3 byla zobrazena rovnováha na trhu práce. Pro sepsání teoretických pojmů byla použita přesněji tato odborná literatura následujících autorů: Brčák Josef, Brožová Dagmar, Buchtová Božena, Holman Robert, Jírová Hana, Jurečka Václav, Kaczor Pavel, Samuelson Paul, Mankiw Nicholas, Coyle Diane, Franke F. Siegfried, Harford Tim, Miles David, Mosley Hugh.

Pro vypracování praktické části práce byla provedena analýza základních makroekonomických ukazatelů souvisejících s nezaměstnaností ve vybraných ekonomikách. V práci byla použita především metoda deskripce a komparativní analýzy. Ke zpracování této části byla zkoumána data v průběhu let 2002 až 2022. Data za rok 2023 nebyla do analýzy zahrnuta, jelikož v době zpracování bakalářské práce nebyla v plné míře k dispozici. V praktické části nejprve byly konkrétní země charakterizovány a poté byl popsán vývoj nezaměstnanosti na celém území, v dílčích oblastech a hlavních městech zemí,

dále byla nezaměstnanost analyzována i podle pohlaví. A nakonec byl u zemí zkoumán vývoj hrubého domácího produktu. V této části byly zahrnuty grafy týkající se zkoumané problematiky, proto aby zobrazily získaná data ve sledovaném období a zjednodušilo se jejich porozumění. Konkrétně šlo o následující grafy: graf 4 znázorňoval vývoj nezaměstnanosti ČR mezi lety 2003 až 2022, graf 5 zobrazoval nezaměstnanost v ČR dle pohlaví ve zkoumaných letech, vývoj HDP v ČR v letech 2002 až 2022 představoval graf 6, graf 7 znázorňoval vývoj nezaměstnanosti ve Švédském království, graf 8, který představoval vývoj nezaměstnanosti ve Stockholmu, na grafu 9 byl zobrazen vývoj hrubého domácího produktu ve Švédském království v období let 2002 až 2022 a graf 10 zobrazující vývoj nezaměstnanosti ve Stockholmu v letech 2010 až 2022. V práci byla dále uvedena tabulka pro přiblížení zkoumané problematiky. Tabulka 1 zaznamenávala vývoj míry nezaměstnanosti v krajích České republiky v letech 2002 až 2022. Pro analýzu shromážděných údajů byla využita statistická analýza dat, přičemž byla aktuální data čerpána především ze statistických úřadů vybraných zemí a Eurostatu.

V závěrečné kapitole praktické části byla provedena komparace výsledných dat. Zpočátku bylo provedeno porovnání vývoje míry nezaměstnanosti ČR a Švédského království za analyzované období let 2003 až 2022, které bylo znázorněno grafem 11. Poté následovalo srovnání vývoje nezaměstnanosti mezi Prahou a Stockholmem v letech 2010 až 2022 na grafu 12. Nezaměstnanost podle pohlaví ve vybraných zemích byla srovnána na grafu 13. A graf 14 zobrazoval porovnání hrubého domácího produktu ČR a Švédského království v průběhu zkoumaných let 2002 až 2022.

3 Teoretická východiska

3.1 Trh práce

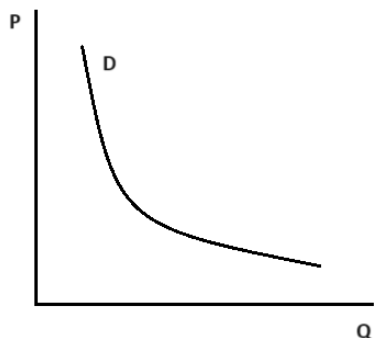
Dle Jírové (1999, str. 7) se v ekonomice označuje trh práce jako místo, kde se setkává tržní nabídka a tržní poptávka po jednom z výrobních faktorů, a tím je práce. Zdrojem tohoto významného výrobního faktoru jsou jednotliví lidé. Ti nabízejí svou práci nezbytnou při výrobě statků, čímž je tvořena nabídka. Na rozdíl od ostatních výrobních faktorů mají lidé svá práva a jsou důležití pro trh práce svými pracovními zkušenostmi, myšlením a nadáním. Druhá strana představuje poptávku, která zastupuje vládu a firmy nabízející pracovní místa a snažící se získat zaměstnance při různých úrovních mzdové sazby. Podstatným nástrojem tržního mechanismu je tedy mzda neboli cena práce, pomocí níž dochází ke sladění poptávky s nabídkou práce.

3.1.1 Poptávka po práci

Poptávka po práci je podle Jírové (1999, str. 9) zastoupena na trhu práce firmami, které chtějí najmout zaměstnance za různé úrovně mezd. Poptávka práce je odvozena z poptávky závislé na spotřebitelích, kteří poptávají konečné statky. Z toho vyplývá, že pokud vzroste poptávka po produkci firmy, je požadováno více práce, a tudíž firma najme více zaměstnanců. Když se naopak poptávka po výstupu firmy sníží bude méně poptávané práce, a tudíž nebude zapotřebí takové množství zaměstnanců. Počet vynaložených nákladů a výnosů, které práce přinese jsou podstatnými hledisky, dle kterých se firma při pořizování práce rozhoduje. Protože je práce k výrobě finálních statků nezbytná, poptávka po práci tedy představuje vztah mezi úrovní mzdové sazby a množstvím pracovních sil.

Autorka Jírová (1999, str. 9) dále uvádí, že se firma snaží maximalizovat zisk a najímá pracovníky do určitého bodu, kdy se příjem z mezního produktu práce rovná mezním nákladům na práci. Mezní produkt práce lze popsat jako dodatečný příjem firmy z práce dalšího najatého zaměstnance při konstantních vstupech. Vyjadřuje tedy, jak užitečná je další jednotka práce vzhledem k výstupu firmy. Mezní náklady neboli cena práce představují částku, o kterou se zvýší náklady, když podnik přijme dalšího pracovníka.

Graf 1 Poptávka po práci

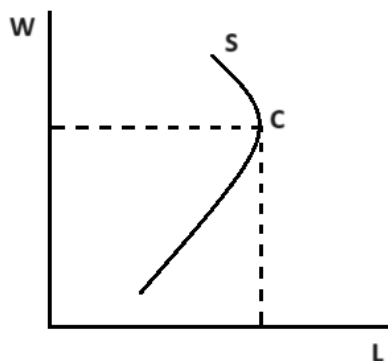
Zdroj: zpracováno dle Jurečky a kol., 2017

Jak popisuje Jírová (1999, str. 9-10) graf 1 zobrazuje průběh funkce poptávky po práci D, kde P označuje cenu práce a horizontální osa Q vyjadřuje množství pracovních sil. Křivka je klesající, to znamená, že při nižší úrovni mzdy je poptáváno větší množství práce. A při vysoké ceně práce je poptávka po práci menší.

3.1.2 Nabídka práce

Nabídku práce v ekonomice představuje vztah mezi domácnostmi, jednotlivci takzvaně mezi množstvím pracovních sil a mzdovou sazbou (Buchtová a kolektiv, 2002, str. 63). Podle Jírové (1999, str. 8) je na trhu práce zastoupena jednotlivými lidmi, kteří jsou schopní a ochotní pracovat, čímž omezí svůj volný čas odměnou za mzdu. Každý jedinec si volí, porovnáním užitku z nakoupených statků a služeb za mzdu s užitekem z volného času, jak velkou část své práce je ochoten firmám poskytnout. Na velikosti nabídky po práci v dané zemi závisí bohatství státu a životní úroveň obyvatelstva. Lze říct, že nabídka práce závisí na výši mzdové sazby a ochotě obětovat volný čas.

Graf 2 Nabídka po práci

Zdroj: zpracováno dle Buchtové a kol., 2002

Jak popisuje Jírová (1999, str. 8) na vertikální ose označené W v grafu 2 je označena mzdová sazba. Horizontální osa L představuje množství práce. Pro nabídkovou křivku práce S na grafu 2 platí, že do bodu C s rostoucí poskytnutou prací roste i cena za odvedenou práci. Dochází tím ke zvyšování užitku ze statků a služeb, které si spotřebitel může za mzdu koupit a kompenzovat tak méně volného času. Zvyšováním reálné mzdy jsou domácnosti namotivovány, aby poskytnuly vyšší množství práce (Buchtová a kolektiv, 2002, str. 63).

Nabídková křivka je působením dvou efektů od určitého bodu neboli výše mzdové sazby, zakřivena (Buchtová a kolektiv, 2002, str. 63).

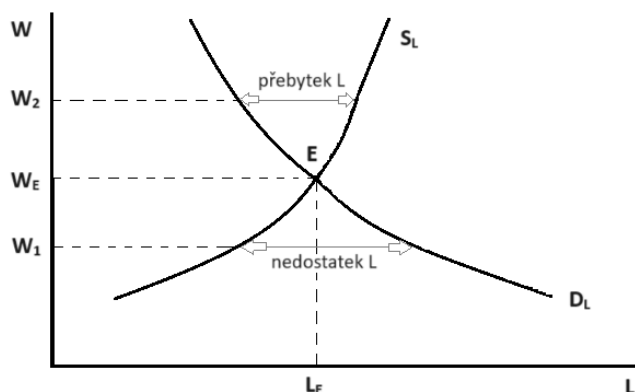
Autorka Jírová (1999, str. 8) uvádí, že na pozitivně skloněné křivce nabídky má vliv tzv. substituční efekt. Ten říká, že si jednotlivci za vyšší výdělek mohou koupit větší počet produktů, a to vede k jejich potřebě pracovat delší dobu za úbytek svého volného času. Spotřebitelé tudíž substituují volný čas za práci (Buchtová a kolektiv, 2002, str. 63-64).

Podle Jírové (1999, str. 8) následkem tohoto efektu roste nabídka práce, protože stoupá zájem o práci. Při vyšší ceně práce dochází k tzv. důchodovému efektu, ten má vliv na negativně skloněné křivce nabídky, kdy domácnosti mají dostatečně vysoké mzdy a upřednostňují spíše více volného času nad prací. Působením důchodového efektu nabídka práce klesá.

3.1.3 Rovnováha na trhu práce

Jak bylo na začátku této kapitoly uvedeno autorkou Jírovou (1999, str. 7), na trhu práce se setkává tržní nabídka, která je zastoupená spotřebiteli, s tržní poptávkou tvořenou firmami. Rovnováha pak nastává, když dojde k vyrovnání poptávkové křivky s nabídkovou (Mosley, Koning, 2001). Tedy jak uvádí Jírová (1999, str. 10), když je při takzvané rovnovážné mzdě nabízené stejné množství práce, které je firmami poptávané. Jestliže se mzda odchýlí od rovnovážné úrovně dochází na trhu práce k přebytku nebo nedostatku pracovních sil.

Graf 3 Rovnováha na trhu práce

Zdroj: zpracováno dle Jurečky a kol., 2017

Dle slov autorky Jírové (1999, str. 10-11) na grafu 3 osa označená L představuje množství práce a osa W značí mzdovou sazbu. Křivka S je nabídka práce a křivka poptávky po práci D, jejich střetnutím se utváří rovnovážný bod E. Tento bod značí rovnováhu na trhu práce při rovnovážném množství práce L_E a rovnovážné mzdě W_E . Jak zobrazuje graf 3, pokud je úroveň mzdy nižší W_1 než rovnovážná mzda, dojde k nedostatku práce a vzniká tedy nerovnováha. Firmy sice poptávají pracovníky, avšak na trhu není k dispozici dostatek zaměstnanců, kteří by svou práci nabízeli. Tento stav by pokračoval do té doby, dokud by firmy nižší sazbu nezvedly na úroveň té rovnovážné W_E a bylo by opět dosaženo rovnováhy na trhu práce. Důsledkem zvyšování mzdové sazby firmami W_2 je na trhu více pracovníků, kteří chtějí při této mzdě pracovat, ale je méně poptávaných pracovních míst. Tím dojde k nedobrovolné nezaměstnanosti, kdy lidé nemohou najít zaměstnání, i přesto že chtějí.

3.2 Nezaměstnanost

Mezi základní makroekonomické ukazatele se řadí nezaměstnanost. Dochází k ní tehdy, kdy v ekonomice nastane nerovnováha na trhu práce (Jírová, 1999, str. 17). Jedná se o stav na trhu práce, kdy osoby schopné vykonávat práci aktivně hledají zaměstnání, ale dlouhodobě nemohou uplatnění najít (Brčák, Sekerka, Stará, 2014, str. 140). Dlouhodobá nezaměstnanost negativně ovlivňuje osobnost, jelikož narušuje vnímání vlastní hodnoty jedince (Franke, Gregosz, 2013).

Obyvatelstvo se dělí do těchto tří skupin: zaměstnaní, nezaměstnaní a ostatní (Jírová, 1999, str. 18).

Zaměstnaní – to je část obyvatel, která má placené zaměstnání, sebezaměstnání nebo osoby, které z důvodu dovolené, nemoci a dalších momentálně nepracují (Samuelson, Nordhaus, 1991, str. 287).

Nezaměstnaní – Jírová (1999, str. 10) uvádí, že tato skupina zahrnuje nezaměstnané občany, kteří se nenachází v pracovněprávním vztahu a splňují následující předpoklady:

- Hledají aktivně vhodnou práci, tedy např. osoby evidovány na úřadech práce, ti, kteří se ucházejí o práci ve firmách nebo se snaží o založení své firmy
- Překročili minimální věkovou hranici 15 let a starší
- Jsou ochotni a připraveni nastoupit do zaměstnání okamžitě nebo do 14 dnů
- Nemají práci ani sebezaměstnání

Jak uvádí autoři Brčák, Sekerka a Stará (2014, str. 140) za ekonomicky aktivní obyvatelstvo neboli pracovní sílu je považována skupina zaměstnaných a nezaměstnaných osob dohromady. Ti, kteří nepatří do pracovní síly, se označují jako ekonomicky neaktivní obyvatelstvo.

Ostatní – zahrnují osoby nesplňující podmínky pro zařazení do skupiny zaměstnaných či nezaměstnaných (Jírová, 1999, str. 18). Jsou to například studující osoby připravující se na budoucí zaměstnání, ženy v domácnostech, lidé v důchodu, zdravotně postižení, kteří nejsou schopni pracovat a ti kteří nehledají zaměstnání (Samuelson, Nordhaus, 1991, str. 287).

3.2.1 Obecná míra nezaměstnanosti

Dle autorů Brčáka, Sekerky a Staré (2014, str. 23) obecná míra nezaměstnanosti vyjadřuje podíl nezaměstnaných osob k ekonomicky aktivnímu obyvatelstvu v procentech. Jak již bylo zmíněno počet ekonomicky aktivních osob se zjistí součtem nezaměstnaných a zaměstnaných osob. Tento ukazatel vykazuje průměrný údaj pro celek, ale i za samostatné oblasti a dílčí skupiny obyvatel, které slouží k detailnějšímu zkoumání trhu práce, jako například dle úrovně vzdělání, věku či pohlaví atd. (Jurečka a kolektiv, 2017, str. 155).

Jak uvádí Jurečka (2017, str. 155) obecná míra nezaměstnanosti je v České republice určována prostřednictvím průzkumu Českého statistického úřadu (ČSÚ), jenž se nazývá Výběrové šetření pracovních sil (VŠPS). Slouží k přehledu o stavu na trhu práce v národním měřítku, ale i pro mezinárodní porovnání. Pro její vypočtení se používá následující vzorec.

$$\text{Míra nezaměstnanosti} = \frac{\text{Počet nezaměstnaných osob}}{\text{Počet ekonomicky aktivních osob}} * 100 \quad (1)$$

3.2.2 Přirozená míra nezaměstnanosti

V každé tržní ekonomice je výskyt nezaměstnanosti do jisté míry běžný, tato míra se nazývá přirozená míra nezaměstnanosti (Jírová, 1999, str. 19). Jelikož není možné zajistit nulovou nezaměstnanost (úplnou zaměstnanost), tak se hospodářská politika snaží dosáhnout alespoň ideální úrovně nezaměstnanosti, při které se ekonomika pohybuje na úrovni potenciálního produktu, tzv. přirozené míry nezaměstnanosti (Kaczor, 2013, str. 53). V takové situaci se ekonomika země nachází v dlouhodobé rovnováze, to znamená, že optimálně využívá své zdroje k produkci a jestliže na trhu práce existuje nezaměstnanost, jde o nezaměstnanost dobrovolnou (Jurečka a kolektiv, 2017, str. 162). „*Vyjadřuje tedy nejvyšší udržitelnou úroveň zaměstnanosti a odpovídá potenciálnímu produktu země*“ (Jírová, 1999, str. 19). Z ekonomického hlediska se jedná o jeden z nejdůležitějších ukazatelů charakterizující trh práce (Jurečka a kolektiv, 2017, str. 162).

Podle slov Jurečky (2017, str. 162) v současné době bývá přirozená míra nezaměstnanosti spojována s inflačním vývojem. Jedná se o takovou míru nezaměstnanosti, při které je inflace stabilní a při níž se nezesilují inflační tlaky v ekonomice.

Dále autor Jurečka (2017, str. 162) uvádí, že na tento makroekonomický ukazatel působí mnoho faktorů a jedním z nich je motivace jedinců při hledání nového zaměstnání. Když budou lidé vysoce motivováni, buď jejich finanční situací, dosažením postupu v kariérním žebříčku, anebo uplatněním jejich vzdělání aj., bude přirozená míra nezaměstnanosti nízká. Dále na ni má vliv délka a velikost poskytování podpory v nezaměstnanosti. Jestliže lidé budou pobírat vysoké dávky podpory po delší dobu, jejich snaha o hledání nové práce klesne, a tím dojde ke zvýšení přirozené míry nezaměstnanosti. Mezi další ovlivňující faktory patří například schopnost úřadů práce vyhledat a doporučit nezaměstnaným volné pozice, demografická skladba pracovní síly, rekvalifikační systém, státem garantovaná minimální mzda, tempo růstu rozdílných sektorů ekonomiky a mnoho dalších (Brčák, Sekerka, Stará, 2014, str. 143).

3.2.3 Druhy nezaměstnanosti

Autoři Brčák, Sekerka a Stará (2014, str. 145) popisují, že druhů nezaměstnanosti existuje několik a lze je třídit z hlediska více kritérií. Z důvodu, že je nezaměstnanost důsledkem různých příčin vzniku, rozlišuje se na tyto druhy: frikční, strukturální, cyklickou

a sezónní. Dle dalších kritérií se nezaměstnanost rozděluje na dlouhodobou, dobrovolnou a nedobrovolnou.

Frikční nezaměstnanost

Frikční nezaměstnanost má krátkodobý a přirozený charakter, protože vzniká v důsledku stádií životního cyklu (Brčák, Sekerka, Stará, 2014, str. 145). Tedy přemísťování lidí mezi oblastmi např. přestěhování za prací nebo za životním partnerem do jiného regionu, hledání nového zaměstnání, které netrvá většinou dlouho nebo osoba po vystudování školy hledající první práci aj. (Jurečka a kolektiv, 2017, str. 159).

Podle Buchtové (2002 str. 67) tento druh nezaměstnanosti souvisí s nedostatečným povědomím o pracovních příležitostech, které jsou nabízené. Uchazeči o práci nemusí mít hned přehled o všech dostupných pracovních pozicích, tímto nedostatkem informací proto dochází k časové prodlevě. Doba, než jednotlivci najdou pracovní místo, které odpovídá jejich preferencím a kvalifikaci trvá nějakou chvíli, a proto jsou frikčně nezaměstnaní.

Autor Jurečka (2017, str. 159) vysvětluje, že tato nezaměstnanost je pro ekonomiku přínosná, protože odráží pružnost trhu práce a nemá až tak silné nežádoucí následky. Lidé hledající zaměstnání se snaží co nejlépe umístit svou pracovní sílu, a tím právě prospívají k efektivnosti společnosti.

Strukturální nezaměstnanost

Strukturální nezaměstnanost nastává v důsledku kvalifikačních rozdílů mezi nabízenou a poptávanou prací v určitých odvětvích (Brčák, Sekerka, Stará, 2014, str. 145). Vyplývá ze změn struktury v ekonomice, kdy se poptávka po určité práci zvyšuje a po jiné se naopak snižuje, a přitom se nabídka nestíhá takovým změnám přizpůsobit (Samuelson, Nordhaus, 1991 str. 288). Jírová (1999, str. 20) uvádí příklad, že se jedná např. o situaci, kdy firmy poptávají inženýry informačních technologií, ale svou práci nabízejí zdravotní sestry nebo instalatéři. Kvůli tomuto druhu nezaměstnanosti dochází k segmentaci trhu práce, kdy některé z odvětví upadají, snižují produkci nebo odcházejí z trhu a další odvětví se více rozvíjejí. Tento druh nezaměstnanosti může být dále způsoben technickými inovacemi, kdy technologie a stroje nahrazují, na některých pozicích, lidskou práci (Jurečka a kolektiv, 2017, str. 159).

Podle Jurečky (2017, str. 159) má strukturální nezaměstnanost na ekonomiku a sociální oblast vážný dopad, protože je velmi těžké sladit rozdíly mezi kvalifikací

pracovníků a požadavky na pracovní pozice. Z tohoto důvodu vyplývá, že se jedná o dlouhodobější formu nezaměstnanosti, oproti frikční. Aby se tato situace vyřešila, jsou nezbytné rekvalifikační kurzy pro pracovníky (Brčák, Sekerka, Stará, 2014, str. 145).

Cyklická nezaměstnanost

Jak vysvětluje Buchtová (2002, str. 67) příčinou cyklické nezaměstnanosti je vliv kolísání hospodářského cyklu. V případě, že nastane ve vývoji tohoto cyklu období recese neboli útlum ekonomické aktivity, dojde k nižší poptávce po práci. Firmy v takovém období snižují počet najímaných pracovníků nebo propouštějí více zaměstnanců, a v důsledku toho se zvyšuje nezaměstnanost. Když je ekonomický vývoj v období expanze, růstu ekonomiky, tak naopak cyklická nezaměstnanost poklesne, protože je vysoká poptávka po práci.

Autor Jurečka (2017, str. 160) říká, že s délkou ekonomického cyklu se mění i délka tohoto typu nezaměstnanosti. Dále uvádí, že cyklická nezaměstnanost je pokládána za podstatný ekonomický a sociální problém, protože zasahuje všechny oblasti ekonomiky.

Sezónní nezaměstnanost

Dle Jurečky (2017, str. 160) se tento typ nezaměstnanosti vyskytuje v hospodářských oblastech, které jsou ovlivněny působením ročních období, klimatickými změnami, v průběhu roku. Sezónní nezaměstnanost je proto velmi závažná v zemích, kde převládá sezónní práce jako např. zemědělství, cestovní ruch, rybářství, stavebnictví atd. Takzvaně v zimních měsících bude odlišná poptávka po práci v lyžařském středisku než v měsících letních.

Výhodou sezónní nezaměstnanosti ovšem je, že bývá snadno předvídatelná právě kvůli závislosti na ročních obdobích, a proto jednotlivci, kteří jsou sezónně zaměstnaní, si mohou lépe naplánovat hledání další práce (Jurečka a kolektiv, 2017, str. 160).

Dobrovolná a nedobrovolná nezaměstnanost

Jak uvádí autoři Samuelson a Nordhaus (1991, str. 289) dalším kritériem, podle kterého lze nezaměstnanost rozdělit je, zdali jsou osoby dobrovolně nebo nedobrovolně nezaměstnané.

Dále autoři Samuelson a Nordhaus (1991, str. 289) vysvětlují, že osoby nabízející práci, které preferují volný čas nad vykonáváním práce jsou označovány za dobrovolně nezaměstnané. Jednotlivci jsou ovlivněni vyšší reálné mzdy, tudíž pokud není poptávaná

práce pro zájemce dostatečně finančně ohodnocena, dají přednost lépe placené pozici. Dobrovolně nezaměstnaný je tedy ten, kdo není ochoten pracovat za mzdovou sazbu, kterou je poptávaná práce ohodnocena a kdo dá dobrovolně přednost volnému času před zaměstnáním (Buchtová a kolektiv, 2002 str. 65). Někteří tedy buď své zaměstnání hledají a mění a další za nízkou mzdu nechtějí pracovat (Brožová, 2003, str. 85). Za druh dobrovolné nezaměstnanosti se považují frikční a strukturální nezaměstnanost (Brčák, Sekerka, Stará, 2014 str. 145).

Za nedobrovolně nezaměstnané autoři Samuelson a Nordhaus (1991, str. 291) považují ty, kteří jsou ochotni za tržní mzdu, nebo i nižší, pracovat a hledají zaměstnání, avšak nemohou nalézt pracovní místo na trhu práce. Protože při moc vysoké mzdě je na trhu větší množství pracovníků, než je k dispozici pracovních míst.

K této situaci dochází, když je hospodářský cyklus ve fázi poklesu ekonomické aktivity neboli recese (Samuelson, Nordhaus, 1991, str. 291). Jedná se takzvaně o situaci, ve které dochází k vyšší nabídce práce, než je poptávka po práci (Jírová 1999, str. 20). Dále autoři Samuelson a Nordhaus (1991, str. 291) popisují, že v důsledku snížení poptávky po práci firmy propouštějí, najímají menší počet pracovníků nebo zanikají, čímž lidé přicházejí o práci, a tím dochází k nedobrovolné nezaměstnanosti. Kvůli nadměrnému množství pracovní síly, firmy určí přísnější požadavky na kvalifikaci a zaměstnají jednotlivce s největšími zkušenostmi. Proto tato nezaměstnanost zasahuje hlavně ty, pro které je absolvování rekvalifikačních kurzů obzvláště náročné. Podle Brčáka, Sekerky a Staré (2014, str. 145) je tato nezaměstnanost způsobená takovými faktory, které subjekty nabízející práci nemohou ovlivnit. Považovaným druhem nedobrovolné nezaměstnanosti je cyklická nezaměstnanost.

3.2.4 Příčiny nezaměstnanosti

Jak uvádí Jurečka (2017, str. 163-164), na ideálním trhu práce nedochází k nedostatku ani nadbytku pracovní síly, tedy nezaměstnanosti, protože je vždy dokonale vyčištěn. Na dokonalém trhu jsou předpokladem takzvané pružné mzdy, které pružně reagují na změny a přizpůsobují se, dokud nevyčistí trh a nedojde na trhu k rovnováze. I přes to, že se trh nachází v rovnováze, dochází k nezaměstnanosti, protože pro některé lidi je rovnovážná mzda příliš nízká, a tudíž zaměstnání nehledají.

Dále podle slov Jurečky (2017, str. 163-164) na reálných trzích nedochází k rovnováze ihned, protože ve skutečnosti mzdové sazby na změny reagují zpomaleně neboli

nepružně. Těto časové prodlevě v reakci mezd se říká nepružnost neboli rigidita mzdových sazeb. Když jsou mzdy po nějakou dobu nepružné na trhu přetrvává rozpor mezi nabídkou a poptávkou po práci. Mezi nejvýznamnější příčiny mzdové nepružnosti patří zákon o minimální mzdě a mzdové požadavky odborů.

Minimální mzda

Autor Jurečka (2017, str. 164) objasňuje, že minimální mzda je jednou z příčin nezaměstnanosti a má zamezit firmám, aby svou ekonomickou převahu nezneužívaly a nestanovily příliš nízkou úroveň mzdy. Tuto minimální mzdu mají povinnost firmy vyplácet všem svým zaměstnancům, jenže na její vyplacení nemají dostatek financí. Proto si mezi svými pracovníky vybírají ty s vyšší kvalifikací a pracovníky s méně zkušenostmi propouštějí. Z tohoto důvodu jsou většinou méně kvalifikovaní jedinci dlouhodobě nezaměstnaní, protože mají problém nalézt příslušné pracovní místo.

Zákon o minimální mzdě má největší dopad na mladistvou část obyvatel, kvůli tomu, že mnohdy nemají dostatek praktických zkušeností a nejsou kvalifikovaní (Mankiw, 2000 str. 138).

Odbory a kolektivní vyjednávání

Jurečka (2017, str. 165) uvádí, že další příčinou nezaměstnanosti jsou odborové organizace, které sdružují zaměstnance a snaží se o zvýšení tržní síly. Prostřednictvím kolektivního vyjednávání se zaměstnavateli nabývají pracovníci vyšší ekonomické síly na rozdíl od jednotlivce. Odbory sjednocují postoje zaměstnanců a jednají s firmami o nejlepších pracovních podmínkách pro zaměstnance například o zvýšení mzdy atd. Pokud firmy na nějaké z požadavků nepřistoupí a obě strany se nedohodnou odbory mohou zorganizovat stávkou. Jejím důsledkem podnik často přichází o produkci, tržby, a tedy o svůj zisk. Z těchto důvodů zaměstnavatel většinou s dohodou o zvýšení platu souhlasí. Jestliže, ale plat vzroste nad rovnovážnou hladinu, zvýší se nabídka práce a poptávka práce klesne, a to povede ke vzniku nedobrovolné nezaměstnanosti na trhu práce.

3.2.5 Dopady nezaměstnanosti

Dle Jurečky (2017, str. 165) je nezaměstnanost doprovázena mnoha negativními důsledky, které zasahují jak jednotlivce, tak společnost a celou ekonomiku státu. Ztrátou zaměstnání osob, kdy dlouhodobě nepracují a neuspokojují své potřeby, přichází o pracovní

dovednosti a sociální kontakt. Důsledky nezaměstnanosti mohou mít dlouhodobý či krátkodobý charakter a jsou rozděleny do dvou základních skupin na ekonomické a sociální dopady.

Ekonomické dopady

Mezi nejzávažnější dopady nezaměstnanosti se řadí ztráta produkce státu. Země kvůli vysoké nezaměstnanosti nevyužívá část zdrojů výrobního faktoru, a tím přichází o ekonomický produkt (Jurečka a kolektiv, 2017, str. 165). Lidé bez zaměstnání nepřispívají k výrobě statků a služeb a ekonomika tedy dosahuje nižšího produktu (Brožová, 2003, str.101). Tento pokles hrubého domácího produktu vysvětluje Okunův zákon: *„Zvýší-li se skutečná míra nezaměstnanosti o 1 % oproti přirozené míře nezaměstnanosti, poklesne reálný produkt o 2-3 % oproti hodnotě potenciálního produktu.“* (Jurečka a kolektiv, 2017, str. 165).

Podle Jurečky (2017, str. 166) je dalším negativním dopadem nezaměstnanosti na ekonomiku zvyšování schodku státního rozpočtu. K tomu dochází tím že, stát lidem vyplácí podpory v nezaměstnanosti a osoby, které jsou bez práce neodvádí daně, a v důsledku toho se snižují daňové příjmy státního rozpočtu. S nízkými daňovými příjmy souvisí nižší výběr nepřímých daní, čímž je DPH a spotřební daň. Nezaměstnaný jedinec s nižším příjmem nebude chtít utrácet svůj důchod za takové množství zboží, jako kdyby byl zaměstnán.

Dále autor Jurečka (2017, str. 166) vysvětluje, že u dlouhodobě nezaměstnaných osob dochází k úpadku lidského kapitálu, protože v průběhu času nezaměstnaní ztrácejí své zkušenosti, pracovní schopnosti a znalosti. Proto takový jedinec není schopen po nastoupení do nového zaměstnání podávat tak dobré výkony jako před jeho propuštěním, což má ve výsledku negativní vliv na ekonomický růst.

Sociální dopady

Sociální dopady můžeme členit dle toho jaký mají vliv na jednotlivce a na celou společnost (Brčák, Sekerka, Stará, 2014, str. 146). Podle Jurečky (2017, str. 166) z hlediska jednotlivce bývá neúspěch při hledání práce a doba nezaměstnanosti doprovázena upadajícím zájmem pracovat, zvyklostí na pobírání sociální dávky a následným rozbitím struktury dne. Z toho vyplývá že, ztráta zaměstnání je spojena se snížením životní úrovně daného jednotlivce.

Autor Jurečka (2017, str. 166) říká, že s růstem doby, po kterou je člověk nezaměstnaný může také stoupat počet trestných činů ve společnosti, protože se jedinec snaží zaopatřit si finanční prostředky a obnovit jimi původní způsob a úroveň života. Následkem zvýšení kriminality narůstají výdaje státního rozpočtu, například na policejní služby, soudnictví a další.

Jurečka (2017, str. 166) také vysvětluje, že sociální izolace je dalším důsledkem ztráty zaměstnání. Postupem času osoba přichází o kontakty a vztahy nejen s lidmi z práce, ale i z osobního a rodinného prostředí. To může navodit pocit odloučení ze společnosti a naprosto rozbít vztahy mezi členy rodiny.

Brožová (2003, str.104) uvádí, že s délkou nezaměstnanosti u některých osob může dojít ke zhoršení zdravotního stavu, tedy k psychickým i fyzickým potížím. S nezaměstnaností následně vzniká pocit nudy, zbytečnosti až frustrace, deprivace a člověk mívá snížené sebevědomí. S těmito pocity se pak lidé vyrovnávají nadměrnou konzumací alkoholu, kouřením i drogami.

3.3 Politika zaměstnanosti

Brčák, Sekerka a Stará (2014, str. 147) vysvětlují, že politiku zaměstnanosti je možné chápat jako soubor opatření a strategií, které vláda využívá s cílem ovlivnit trh práce a zmírnit dopady, které sebou nezaměstnanost přináší. Lze ji definovat jako: „*soubor opatření, kterými jsou spoluutvářeny podmínky pro dynamickou rovnováhu na trhu práce a pro efektivní využití pracovních sil.*“ Tato politika tvoří složku hospodářské politiky státu a snaží se dosáhnout rovnováhy na trhu práce mezi nabídkou a poptávkou po práci.

Rozlišuje se na dvě skupiny, aktivní a pasivní politiku zaměstnanosti (Brčák, Sekerka, Stará, 2014, str. 147).

3.3.1 Aktivní politika zaměstnanosti

Kaczor (2013, str. 219) objasňuje, že aktivní politika zaměstnanosti (APZ) může být definována jako soubor činností, které směřují ke znovuzařazení jedince na trh práce. Cílem APZ je aktivní zapojení nezaměstnaných osob do trhu práce, posílení jejich schopností a dovedností a návrat k finanční soběstačnosti, a tím je regulována nezaměstnanost. V ČR ji zajišťuje Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR a Úřad práce.

Jak autor Kaczor (2013, str. 219) uvádí, APZ používá několik nástrojů, kterými zabezpečuje tyto cíle, jsou jimi například: rekvalifikační programy, vytváření

pracovišť pro osoby zdravotně postižené, organizace veřejně prospěšných prací, příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program, utváření nových pracovních míst atd.

- Rekvalifikace – tou se rozumí získání nové kvalifikace nebo rozšíření kvalifikace, tedy obohacení zájemce o zaměstnání o nové teoretické poznatky a praktické schopnosti. Je zabezpečována Úřadem práce a jedná se o významný prostředek řešení strukturální nezaměstnanosti (Kaczor, 2013, str. 222).
- Investiční pobídky – u zaměstnavatele finančně podporují rekvalifikaci či školení nových pracovníků a vytváření nových pracovních míst (Kaczor, 2013, str. 224). Právě prostřednictvím finančních příspěvků či daňových úlev tato politika motivuje podnikatele k vytváření nových pracovních míst, pro osoby, které jsou registrovány na úřadech práce (Kaczor, 2013, str. 219).
- Veřejně prospěšné práce – jsou přechodné pracovní příležitosti určené pro uchazeče, kteří jsou dlouhodobě nezaměstnaní nebo osoby s nízkou či žádnou kvalifikací (Brožová, 2003, str. 130). Dle slov Kaczora (2013, str. 226) se tyto práce týkají údržby a úklidu veřejných prostorů, komunikací, budov a spousty dalších prospěšných činností, které přináší užitek obcím nebo státním institucím. Místa veřejně prospěšných prací vznikají na základě dohody zaměstnavatele s Úřadem práce, a to maximálně na dobu 12 měsíců.

3.3.2 Pasivní politika zaměstnanosti

Pasivní politika zaměstnanosti se na rozdíl od APZ nezaměřuje na zařazení jedince do pracovního procesu, ale jejím cílem je poskytnutí finanční podpory osobám v době ztráty zaměstnání, nemoci a jiných problémů (Jurečka a kolektiv, 2017, str. 168). Tato politika utváří vhodné sociální podmínky pro jedince, kteří jsou dočasně bez práce, a tím se snaží, aby byly zmírněny sociální a ekonomické dopady nezaměstnanosti (Brčák, Sekerka, Stará, 2014, str. 147).

Dle Jurečky (2017, str. 168) pasivní politika přináší i negativa, protože v důsledku vyplácení finančních podpor se mohou lidé přestat namáhat najít si nové zaměstnání. Aby si nezaměstnaní udrželi tyto podpory po co nejdelší dobu, může docházet k odmítnutí nedostatečně zajímavých nabídek, což přispívá ke vzrůstu nezaměstnanosti. Na druhou stranu lidé mohou odmítnout pracovní nabídky i z toho důvodu, že chtějí nalézt adekvátní zaměstnání dle jejich představ. Nežádoucí je podporovat nezaměstnanost, ale vhodné je poskytnout pomoc těm, kteří jsou bez zaměstnání (Harford, 2012). Pojištění

v nezaměstnanosti tedy napomáhá k optimálnímu nalezení a alokaci práce (Jurečka a kolektiv, 2017, str. 168).

3.4 Další významné makroekonomické ukazatele

Makroekonomické ukazatele jsou základní údaje, které zrcadlí ekonomickou situaci příslušné země (Miles, Scott, Breedon, 2012). K hodnocení výkonu a stavu ekonomiky se používají kromě nezaměstnanosti další makroekonomické ukazatele a těmi jsou inflace a hrubý domácí produkt (Brčák, Sekerka, Stará, 2014, str. 23).

3.4.1 Hrubý domácí produkt

Základním ukazatelem pro hodnocení výkonnosti ekonomiky je hrubý domácí produkt (HDP), jehož hodnota se vyjadřuje v penězích (Coyle, 2015). Dle Jurečky (2017, str. 27) tato metrika představuje součet peněžních hodnot konečných výrobků a služeb, které výrobní faktory vyprodukovaly v dané zemi za konkrétní časové období, obvykle za jeden rok. Do HDP je započítán pouze finální produkt prezentující výrobky, které jsou připraveny ke konečnému využití spotřebiteli neboli k jejich prodeji. V České republice zjišťuje hodnotu HDP Český statistický úřad. Při mezinárodním porovnání výkonnosti různých ekonomik se používá HDP na obyvatele (Brčák, Sekerka, Stará, 2014, str. 15).

Jak uvádí Jurečka (2017, str. 30), k výpočtu HDP lze použít tři metody: výdajovou, důchodovou a výrobní. Výdajová metoda je založena na součtu výdajů domácností, firem, vlády a zahraničních subjektů, které byly vynaloženy k nákupu statků a služeb v dané zemi. Lze tedy říct že: „peněžní výdaj na zboží je roven hodnotě tohoto zboží.“ (Holman, 2018, str. 20). Autor Jurečka (2017, str. 30) uvádí následující vzorec pro výpočet HDP výdajovou metodou:

$$HDP = C + I + G + NX \quad (2)$$

ve kterém je označeno C – spotřební výdaje domácností,

I – hrubé investiční výdaje soukromých firem, jejichž součástí jsou fixní investice a změna stavu zásob,

G – státní investice provedené vládou na různé výrobky a služby,

NX – čistý export, představuje výdaje zahraničních subjektů a vypočítá se jako rozdíl mezi vývozem a dovozem produktů a služeb, tedy $NX = X - M$

Podle důchodové metody se HDP vypočítá jako součet důchodů neboli příjmů domácností, za které firmám domácnosti poskytly výrobní faktory (Jurečka a kolektiv, 2017,

str. 33). Je možné říct, že každý výdaj představuje pro někoho jiného příjem (Holman, 2018, str. 21). Jurečka (2017, str. 33) dále uvádí, že do příjmů ekonomických subjektů jsou zařazeny: hrubé mzdy a ostatní náklady firem spjaté s prací, hrubý zisk firem, renty za vlastnictví půdy a nemovitostí, čisté úroky, amortizace a nepřímé daně zmenšené o subvence (Jurečka a kolektiv, 2017, str. 33). Autoři Brčák, Sekerka a Stará (2014, str. 17) vysvětlují, že se subvence odečítají, protože znázorňují transferový příjem, a tedy nevyjadřují hodnotu vyprodukovaných statků a služeb. Je nutné započítat i amortizaci, v opačném případě by výsledná hodnota vyjadřovala jiný ekonomický ukazatel.

Brčák, Sekerka a Stará (2014, str. 17) uvádí tento vzorec důchodové metody:

$$HDP = mzdy\ a\ platy + zisky\ firem + renty + \text{čisté úroky} + \text{amortizace} + \text{nepřímé daně} - \text{subvence} \quad (3)$$

Dle Jurečky (2017, str. 34) je principem metody produkční sečtení přidaných hodnot jednotlivých výrobců v procesu výroby. Přidaná hodnota se vypočte jako rozdíl hodnot mezi produkcí a mezispotřebou. Brčák, Sekerka a Stará (2014, str. 15) uvádí následující vzorec, podle kterého se vypočítá HDP.

$$\text{Hrubý domácí produkt} = \sum \text{přidaných hodnot a čistých daní} \quad (4)$$

3.4.2 Inlace

Inlace je jedním z makroekonomických ukazatelů, který měří změnu neboli míru růstu obecné cenové hladiny ekonomiky státu (Samuelson, Nordhaus, 1991, str. 306). Jurečka (2017, str. 128) říká, že se inflací rozumí zvyšování cenové hladiny, což vyvolává následný pokles kupní síly peněz. Kupní silou peněz rozumíme množství zboží či služeb, které lze koupit za určitou hodnotu měny v daném okamžiku. Jde o projev ekonomiky v nerovnováze a je spojena se znehodnocením peněz, vkladů, které jsou ovlivněny negativní úrokovou mírou (Brčák, Sekerka, Stará, 2014, str. 127).

Dále autor Jurečka (2017, str. 128) uvádí, že opačným jevem inflace je deflace, při níž se snižuje celková hladina cen a následně se zvyšuje kupní síla peněz. Situace, kdy cenová hladina roste a reálný produkt se nemění, se nazývá stagflace.

Měření inflace

Podle autorů Brčáka, Sekerky a Staré (2014, str. 127) míru procentuální změny cenového indexu za určité období vyjadřuje míra inflace. Je měřena pomocí indexu inflace, který se značí π . Počítá se podílem cenového indexu oproti předešlému období a cenového indexu předešlého období a následně se podíl vynásobí 100, kvůli vyjádření v procentech.

$$\text{míra inflace } (\pi) = \frac{P_t - P_{t-1}}{P_{t-1}} * 100 \quad (5)$$

P_t – cenová hladina současného období

P_{t-1} – cenová hladina předešlého období

Jak uvádí Samuelson a Nordhaus (1991, str. 306) k měření vývoje cenové hladiny se používají cenové indexy. V praxi jsou nejpoužívanějšími index spotřebitelských cen, index cen výrobců a implicitní cenový deflátor.

Autoři Brčák, Sekerka a Stará (2014, str. 129-130) popisují, že index spotřebitelských cen (CPI) měří změnu cen služeb, statků a komodit, které spotřebitelé potřebují pro každodenní život. Je založen na porovnání nákladů na pořízení tržního koše statků a služeb v běžném roce s náklady potřebnými k nákupu stejného spotřebního koše v roce, který se stanoví jako výchozí. Spotřebním košem se rozumí nejdůležitější výrobky a služby, které jsou hlavními výdajovými položkami obyvatel například potraviny, nápoje, vzdělávání, dopravní služby atd. Změna spotřebitelských cen se tedy vypočítá jako podíl hodnoty koše běžného období a hodnoty koše základního období.

$$CPI = \frac{CPI_t - CPI_{t-1}}{CPI_{t-1}} \quad (6)$$

CPI_t – cenový index běžného období

CPI_{t-1} – cenový index základního období

Brčák, Sekerka a Stará (2014, str. 130) uvádí používaný index cen výrobců PPI, kterým je vyjádřena změna cen výrobců. Je také nazýván indexem velkoobchodních cen, protože měří ceny surovin a výrobků různých odvětví. S využitím PPI lze předvídat, jakou inflaci je možné očekávat v následujícím období.

Dle Jurečky (2017, str. 132) následující způsob měření inflace je pomocí implicitního cenového deflátoru IPD. Podle IPD se zjišťuje změna cen všech statků, které patří do hrubého produktu, proto je tento ukazatel vývoje cen přesnější, než CPI. Pro výpočet IPD přepočítáme nominální hodnotu HDP nebo HNP na hodnotu reálnou (Brčák, Sekerka, Stará, 2014 str. 130).

Typy inflace

Z hlediska rychlosti tempa růstu cenové hladiny jsou rozlišovány tři typy inflace, jsou jimi inflace mírná, pádivá a hyperinflace (Jurečka a kolektiv, 2017, str. 135).

Podle autora Jurečky (2017, str. 135) se tempo růstu při mírné inflaci, jinak nazývané plíživé, pohybuje mírně až stabilně. Míra inflace dosahuje pod hranici 10 %, a tudíž nemá tak závažné negativní důsledky pro ekonomiku země a peníze neztrácejí význam.

Jak vysvětlují autoři Brčák, Sekerka a Stará (2014, str. 131), pokud se rychlost míry inflace pohybuje ročně v rozmezí dvou až tříciferných hodnot, jedná se o pádivou inflaci. Je provázena závažnými negativními dopady na ekonomický vývoj, neboť tlumí ekonomickou efektivitu a kvalitu sociálního systému. Kvůli této inflaci dochází ke ztrátě hodnoty peněz, a proto se jich jedinec snaží držet co nejmenší množství.

Dále uvádí Brčák, Sekerka a Stará (2014, str. 132) třetí typ inflace, tím je hyperinflace, při níž ceny vzrůstají velkým tempem, tudíž dochází k časté změně cen a peníze tak ztrácejí svou hodnotu. Tuto situaci lze řešit měnovou reformou. Typická míra růstu je v hodnotách trojčiferných, čtyřčiferných či dokonce vícečiferných.

4 Vlastní práce

4.1 Česká republika

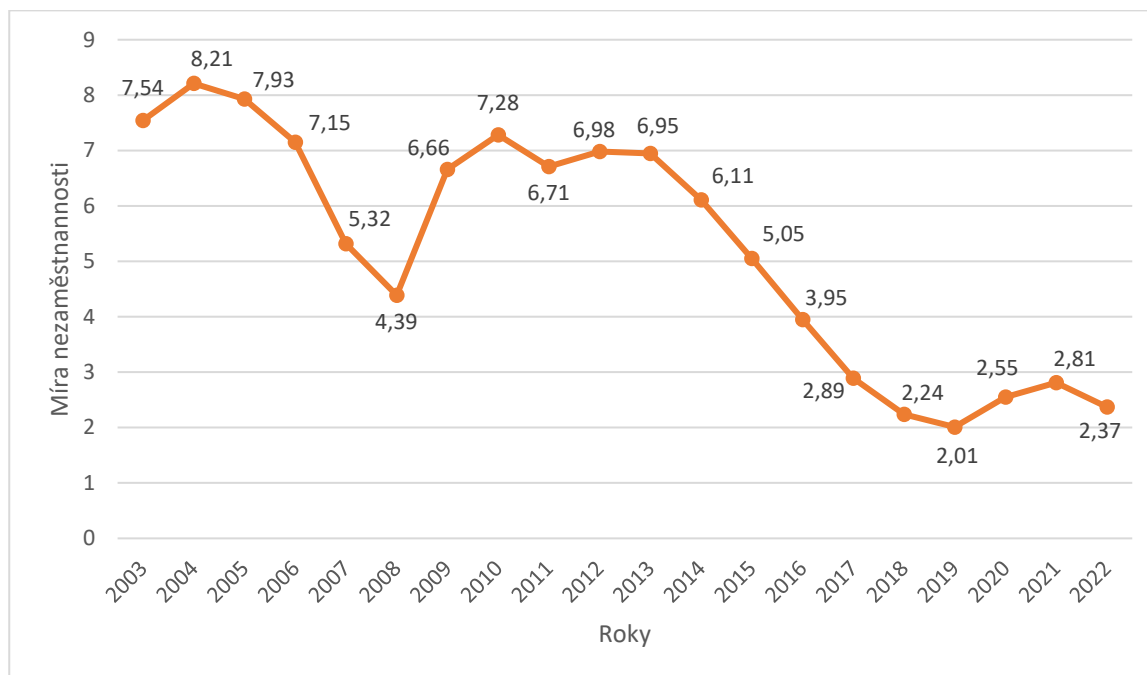
Česká republika se nachází v jádru střední Evropy v oblasti mírného pásu. Sousedícími čtyřmi státy jsou na severovýchodě Polsko, Německo na západě, Rakousko na jihozápadě a na jihovýchodě Slovensko. Tento vnitrozemský stát se rozprostírá na území o rozloze 78 866 km² a je rozčleněn na 14 krajů. Samostatným státem se ČR stala 1. ledna 1993, kdy se rozdělila Česká a Slovenská Federativní Republika. Úředním jazykem je český jazyk a národní měnou koruna česká. Hlavním a zároveň největším městem je Praha, kde žije okolo 1,3 milionu obyvatel (Pražský hrad, 2023). K 30. červnu 2023 v České republice dosahoval celkový počet obyvatel přibližně 10,8 milionu obyvatel. Česká republika je součástí mezinárodních organizací, jako je OSN (1993), NATO, ve kterém je členem od roku 1999 a 1. května 2004 vstoupila do Evropské unie (ČSÚ, 2023).

V české ekonomice má důležitou roli především odvětví průmyslu a obchodu, dále pak odvětví dopravy, pohostinství, zdravotní a sociální péče a jiné. V průmyslu je zaměstnáno 38 % ekonomicky aktivních obyvatel (Evropská unie, 2020). Nejvýznamnější je potravinářský, strojírenský, hutnický a chemický průmysl. Do členských zemí Evropské unie je 80 % exportováno z Česka a pokud jde o import, je k nám dováženo 73 % ze zemí EU (Evropská unie, 2020).

4.1.1 Vývoj nezaměstnanosti v ČR v letech 2002 až 2022

Následující graf 4 znázorňuje vývoj nezaměstnanosti v České republice mezi lety 2003 až 2022.

Graf 4 Vývoj nezaměstnanosti ČR mezi lety 2003 až 2022 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování dle Statista, 2023

Jak lze na grafu 4 vidět, od roku 2002 do roku 2004 míra nezaměstnanosti rostla, kdy dosahovala 8,21 % což je nejvyšší hodnota za sledované období let 2002 až 2022. Za rok 2004 se v důsledku snížení počtu podnikatelů a zaměstnanců zvýšila nezaměstnanost, a to v zemědělství, průmyslu a stavebnictví, naopak poklesla ve službách. Došlo také k mírnému nárůstu ekonomicky aktivního obyvatelstva a dlouhodobě nezaměstnaných osob, jejichž podíl činil 40,6 % (MPSV, 2005). Oproti roku 2007 se zaměstnanost v zemědělství za rok 2008 snížila o 9,2 tis. na 163,1 tis. osob. Na trhu práce nadále přetrvával vysoký podíl dlouhodobě nezaměstnaných, který činil 48,6 % (ČSÚ, 2009). V průběhu roku 2008 byla na trhu práce vysoká nabídka práce a klesala poptávka po práci. Koncem tohoto roku, jako důsledek celosvětové ekonomické krize, docházelo k omezení výroby z důvodu poklesu poptávky po českém zboží a k propouštění zaměstnanců, čímž se zvyšovala nezaměstnanost. Úřad práce zaznamenal zvýšení počtu uchazečů o zaměstnání a koncem roku dosahoval 352,3 tisíc. Jak je patrné z grafu 4 míra nezaměstnanosti se roku 2008 udržovala na nízké úrovni 4,39 %, poté do roku 2010 stále vzrůstala (MPSV, 2009).

Celková zaměstnanost se za rok 2009 snížila na 4 934,3 tis. osob. V průběhu roku 2009 každým měsícem přibývalo množství uchazečů o práci a k datu 31.12. téhož roku dosáhlo 539,1 tisíc. Meziročně se tento počet zvýšil o 186,9 tis. osob, což vyjadřuje nárůst o 53,1 %. Trh práce byl zasažen zhoršenou ekonomickou situací, poklesla zaměstnanost a zvýšila se

nezaměstnanost. Míra nezaměstnanosti vzrostla oproti roku 2008 o 2,3 p. b. na 6,66 %. Nejvíce lidí bylo propouštěno z automobilového a sklářského průmyslu, poté i z průmyslu zpracovatelského. Velikost meziročního přírůstku dlouhodobě nezaměstnaných osob byl 22 % (MPSV, 2010).

Dopady hospodářské recese a propouštění pracovníků se projevily i v prvních měsících roku 2010. Na jaře se však na trhu práce vlivem mírného oživení ekonomiky a působením sezonních faktorů razantně snížila nezaměstnanost. Ve druhé polovině, kvůli zvýšenému počtu čerstvých absolventů škol, nezaměstnanost mírně vzrostla, poté se držela na stabilní úrovni. V prosinci došlo k jejímu zvýšení, z důvodů změn v legislativě České republiky, která nabyla platnosti od 1. 1. 2011 a týkala se přísnějších podmínek nároku na podporu v nezaměstnanosti (MPSV, 2011). Ke konci roku rostla cena potravin a ropy na trzích po celém světě, což se následně projevilo i v rostoucí cenové hladině na českém trhu. V souvislosti s Evropskou unií byla v tomto roce hodnota míry nezaměstnanosti podprůměrná, dosahovala 7,28 % (Ministerstvo financí ČR, 2011). Celková nezaměstnanost se v roce 2010 zvýšila na 384 tisíc, jednalo se tedy o přírůstek o velikosti 32 tisíc (MPSV, 2011).

Ekonomika v období let 2011 až 2013 stagnovala a snižovala se ekonomická výkonnost. Největší počet nově hlášených uchazečů o zaměstnání činilo odvětví průmyslu, především zpracovatelského. Oproti předchozímu roku míra nezaměstnanosti klesla na 6,71 % a následné dva roky se pohybovala na úrovni 6,9 % (MPSV, 2012).

Na zvýšení zaměstnanosti v roce 2014 měl vliv nárůst počtu podnikatelů a zaměstnanců. U nezaměstnaných byl úbytek 45,3 tisíc a míra nezaměstnanosti poklesla na 6,11 % (MPSV, 2015). V rámci strategie Evropa 2020 Česká republika určila národní cíle, kterými usilovala o zvýšení ekonomického růstu, míry zaměstnanosti a další v EU. Těchto cílů EU chtěla dosáhnout do roku 2020. Zmíněná strategie reflektovala dopady hospodářské recese z předchozích let (Vláda ČR, 2022).

Nezaměstnanost se dále během roku 2015 snižovala a ekonomika nabírala pozitivní směr. Díky vyšší efektivitě působení úřadu práce, vzrostl počet uchazečů, kteří se uplatnili na trhu práce (MPSV, 2016).

Důsledkem příznivého vývoje ekonomiky, který se odrazil na trhu práce, se míra nezaměstnanosti roku 2016 snížila na 3,95 %. Nejvíce uplatňovanými nástroji aktivní politiky zaměstnanosti v roce 2016 byly účelná pracovní místa, veřejně prospěšné práce a rekvalifikace (MPSV, 2017).

O rok později meziroční hodnota míry nezaměstnanosti nabyla hodnoty 2,89 %. Značný pokles o 34,5 % byl zaznamenán u dlouhodobě nezaměstnaných (MPSV, 2018). Následkem příchodu pracujících osob ze zahraničí, změn věkové struktury obyvatel a většího zařazení ekonomicky neaktivních se nezaměstnanost nadále intenzivně snižovala (ČSÚ, 2018).

V roce 2018 ekonomika stále rostla, avšak pomaleji než v předchozím roce (MPO, 2018). V průmyslu a stavebnictví došlo k poklesu zaměstnaných. Nadále klesalo množství dlouhodobě nezaměstnaných obyvatel a míra nezaměstnanosti se stále snižovala na hodnotu 2,24 % (MPSV, 2019).

Počet pracujících osob v roce 2019 se od roku 2009 nejvíce snížil. Nezaměstnanost v porovnání s předchozím rokem klesala pomalejším tempem v průběhu celého roku. V souvislosti s poklesem nezaměstnaných se zmenšilo množství ekonomicky aktivních obyvatel a úbytek zaměstnaných oproti roku 2018 zaznamenal průmysl a zemědělství. Pro ekonomický vývoj byl pozitivní pokračující pokles dlouhodobě nezaměstnaných, a to o 26 %. V tomto roce činila míra nezaměstnanosti 2,01 %, jedná se o nejnižší hodnotu sledovaného období, tedy od roku 2002 (MPSV, 2020). K datu 30. 11. 2019 bylo zaznamenáno 197 tisíc uchazečů o zaměstnání, to je nejnižší hodnota za listopad od roku 1996 (Úřad práce ČR, 2019). Na jaře 2020 byla Česká republika zasažena koronavirovou krizí a s tím spojeným ekonomickým útlumem. Jedná se o největší ekonomický propad analyzovaného období. Došlo ke změně dosud klesajícího trendu ve vývoji nezaměstnanosti, kdy míra nezaměstnanosti vzrostla na 2,55 % (MPSV, 2021). Kvůli dopadům protipandemických opatření, které měly za následek uzavření podniků, a dokonce i odvětví, se nezaměstnanost zvýšila (ČSÚ, 2021). Změna trendu se projevila v růstu počtu dlouhodobě nezaměstnaných obyvatel o 23,9 tis. na 68,7 tisíc, což byl přírůstek o 53,3 %. Ke konci roku bylo v evidenci Úřadu práce ČR 292 tisíc, což bylo o 76,5 tis. uchazečů o zaměstnání více než předchozího roku (MPSV, 2021).

V roce 2021 byl trh práce dále ovlivňován vládními opatřeními, která měla udržet zaměstnanost. V české ekonomice zůstala vyšší poptávka firem po pracovní síle než nabídka. Právě jedním z faktorů, který zpomaloval ekonomický růst a zapříčinil zvyšování mezd byl nedostatek zaměstnanců. Česká republika si udržela nejnižší hodnotu míry nezaměstnanosti ze zemí EU, která činila 2,81 % (MPO, 2021). Zvyšoval se počet dlouhodobě nezaměstnaných osob, kteří představovali 45 % ze všech nezaměstnaných.

K 30. 11. 2021 bylo na ÚP ČR registrováno 245 tisíc uchazečů o zaměstnání (Úřad práce ČR, 2021).

Roku 2022 se počet ekonomicky neaktivních snížil o 35,2 tisíc a množství nezaměstnaných nepatrně vzrostlo. Došlo k meziročnímu mírnému přírůstku počtu nezaměstnaných ve věku 15 a více let na 117,2 tisíc osob (ČSÚ, 2023). K 31. 12. 2022 bylo evidováno na ÚP ČR 271 tisíc uchazečů o práci, což činí přírůstek o velikosti 13 tisíc oproti roku 2021 (Úřad práce ČR, 2023). Za rok 2022 míra nezaměstnanosti poklesla na 2,37 % (ČSÚ, 2023).

4.1.2 Nezaměstnanost v krajích ČR v letech 2002-2022

V následující tabulce 1 je uveden vývoj míry nezaměstnanosti v krajích České republiky v letech 2002 až 2022.

Tabulka 1 Míra nezaměstnanosti v krajích ČR v letech 2002-2022 (%)

Kraj / rok	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
Hlavní město Praha	3,6	4,2	3,9	3,5	2,8	2,4	1,9	3,1	3,8	3,6	3,1	3,1	2,5	2,8	2,2	1,7	1,3	1,3	2,3	2,3	1,6
Středočeský kraj	4,9	5,2	5,4	5,2	4,5	3,4	2,6	4,4	5,2	5,1	4,6	5,2	5,1	3,5	3,1	2,1	2,0	1,3	1,9	2,5	1,2
Jihočeský kraj	5,0	5,2	5,7	5,0	5,1	3,3	2,6	4,3	5,3	5,5	5,7	5,2	5,9	4,0	2,8	2,2	1,4	1,8	1,8	1,8	1,4
Plzeňský kraj	4,7	5,3	5,8	5,1	4,6	3,7	3,6	6,3	5,9	5,2	4,8	5,2	5,1	3,8	3,4	1,9	1,5	1,3	2,2	3,1	2,1
Karlovarský kraj	7,5	6,4	9,4	10,9	10,2	8,2	7,6	10,9	10,8	8,5	10,5	10,2	9,0	6,7	5,4	3,3	2,9	4,2	4,7	5,7	4,0
Ústecký kraj	12,7	13,0	14,5	14,5	13,7	9,9	7,9	10,1	11,2	9,9	10,8	9,4	8,5	7,6	5,1	3,5	3,6	2,5	3,7	3,7	3,0
Liberecký kraj	4,7	6,1	6,4	6,5	7,7	6,1	4,6	7,8	7,0	7,2	9,3	8,3	6,5	5,5	4,4	3,7	1,9	1,8	2,9	2,6	2,0
Královéhradecký kraj	4,2	5,8	6,6	4,8	5,4	4,2	3,9	7,7	6,9	7,1	7,1	8,2	6,2	5,6	4,1	2,2	2,3	1,6	2,6	2,3	2,7
Pardubický kraj	7,2	7,6	7,0	5,6	5,5	4,4	3,6	6,4	7,2	5,6	7,7	8,4	6,4	4,6	3,7	2,7	1,7	1,6	1,6	2,3	1,8
Kraj Vysočina	5,1	5,3	6,8	6,8	5,3	4,6	3,3	5,7	6,9	6,4	6,4	6,7	5,6	4,7	3,2	2,7	1,7	1,4	2,2	2,1	1,6
Jihomoravský kraj	7,6	8,0	8,3	8,1	8,0	5,4	4,4	6,8	7,7	7,5	8,1	6,8	6,1	5,0	3,9	3,3	2,6	2,1	2,3	2,5	1,8
Olomoucký kraj	9,6	9,6	12,0	10,0	8,2	6,3	5,9	7,6	9,1	7,6	7,7	9,2	7,7	5,9	3,7	3,1	2,6	2,4	3,1	2,6	3,4
Zlínský kraj	7,9	7,5	7,4	9,4	7,0	5,5	3,8	7,3	8,5	7,6	7,4	6,8	6,1	4,7	4,0	3,6	1,8	2,0	1,9	1,8	2,0
Moravskoslezský kraj	13,3	14,7	14,5	13,9	12,0	8,5	7,4	9,7	10,2	9,3	9,5	9,9	8,6	8,1	6,9	4,7	3,7	3,7	3,6	4,6	4,0

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ, 2023

Česká republika je administrativně členěna na 14 samosprávných regionů. Kraje jsou dále děleny na 76 okresů a obce, přičemž každý z okresů má své krajské město (ČSÚ, 2023). Rozdělení České republiky je významné pro sledování ekonomických ukazatelů, zejména pro nezaměstnanost. Rozdílnost geografických, demografických, sociálních, a hlavně ekonomických podmínek v každém z krajů působí na podmínky přijímání nových zaměstnanců (ČSÚ, 2023).

Z tabulky 1 je patrné, že za sledované období v kraji Ústeckém, Moravskoslezském, Karlovarském a Pardubickém byl zaznamenán trend dlouhodobě vysoké nezaměstnanosti. Míra nezaměstnanosti byla v roce 2002 nejvyšší v Moravskoslezském kraji, kdy činila 13,3 % a druhá nejvyšší hodnota dosahovala 12,7 % v kraji Ústeckém (ČSÚ, 2023). Dále byly vypočteny vyšší míry nezaměstnanosti v Olomouckém (9,6 %), Zlínském (7,9 %)

a Jihomoravském (7,6 %) kraji (ČSÚ, 2023). Následkem utlumení průmyslu a restrukturalizace v těchto průmyslových oblastech, ve kterých dříve dominoval průmysl hutnický, chemický a těžební (uhlí), došlo ke zvýšení nezaměstnanosti (MPVS, 2003). Vysoký podíl na nezaměstnanosti měl také nadprůměrné množství obyvatel s nízkým stupněm vzdělání, přičemž nejvíce těchto uchazečů o zaměstnání bylo evidováno v Ústeckém kraji, jejichž podíl činil 43,3 % (MPVS, 2003). Dalším důvodem rostoucí míry nezaměstnanosti v regionech byl nedostatek volných pracovních míst, což zapříčinilo dlouhodobou nezaměstnanost. Postihnuté byly především kraje Moravskoslezský, Ústecký a Olomoucký (MPVS, 2003).

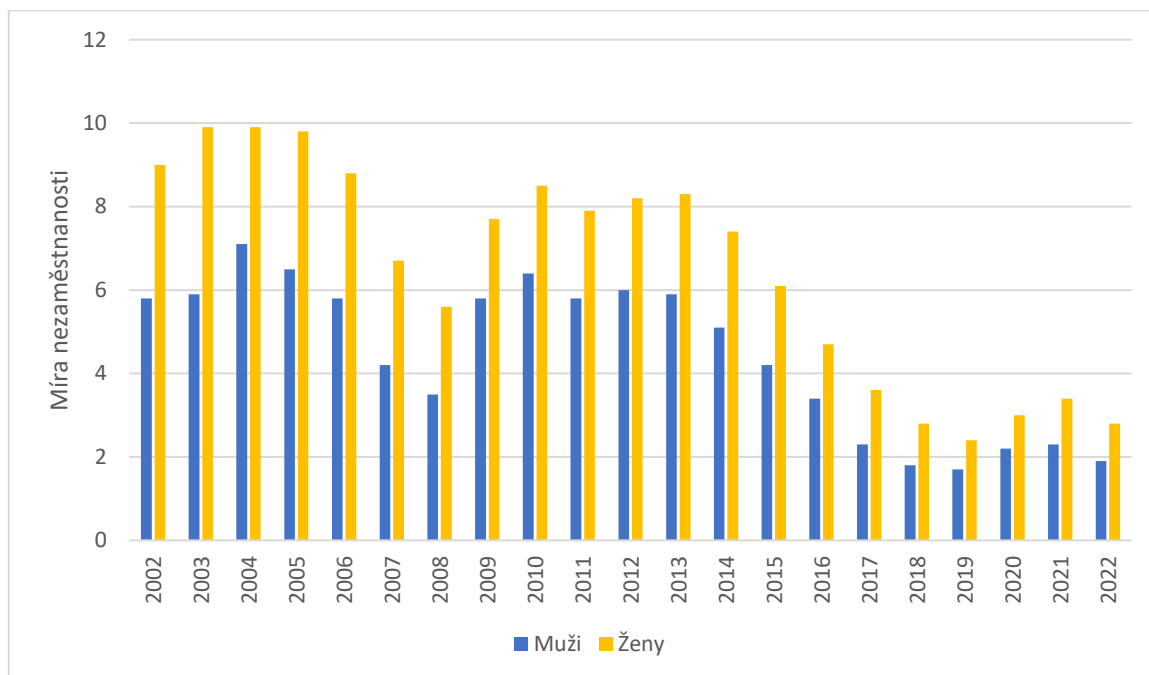
Naopak nejnižší hodnoty míry nezaměstnanosti byly dlouhodobě registrovány v Hlavním městě Praha, v Královehradeckém, Středočeském, Plzeňském a Libereckém kraji. V roce 2002 nejnižší hodnoty činily 3,6 % v Hlavním městě Praha, následně 4,2 % v kraji Královehradeckém a 4,7 % v Plzeňském a Libereckém kraji (MPVS, 2003). V oblastech s nízkou nezaměstnaností je k dispozici vyšší počet volných pracovních míst, a tudíž i nižší počet dlouhodobě nezaměstnaných (MPVS, 2003).

Z tabulky 1 lze porovnat, že od roku 2002 do roku 2004 nezaměstnanost v krajích rostla. Po vstupu České republiky do Evropské unie, tedy od roku 2004 míra nezaměstnanosti klesala až do roku 2009, kdy svět zasáhla ekonomická krize. Nejvyšší hodnoty za rok 2009 vykazovaly kraje Karlovarský (10,9 %), Ústecký (10,1 %) a Moravskoslezský (9,7 %) (ČSÚ, 2023). V období let 2009 až 2011 se hodnoty udržovaly na poměrně stálé úrovni a po zpomalení růstu ekonomiky v roce 2011 se v následujících dvou letech hodnoty mírně zvýšily. Po oživení ekonomiky roku 2014 míra nezaměstnanosti začala klesat až do koronavirové krize roku 2020. V důsledku pandemie hodnoty o rok později mírně vzrostly a v roce 2022 došlo opět ke snížení na hodnoty před pandemií (ČSÚ, 2023).

4.1.3 Nezaměstnanost dle pohlaví v ČR v letech 2002 až 2022

Na grafu 5 je zobrazeno srovnání vývoje nezaměstnanosti žen a mužů v České republice ve sledovaných letech 2002 až 2022.

Graf 5 Nezaměstnanost v ČR dle pohlaví v letech 2002-2022 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování dle World Bank Data, 2024

Jak je z grafu 5 patrné míra nezaměstnanosti žen se v tomto období pohybuje na razantně vyšších hodnotách než u mužů. Jednou z hlavních příčin vyšší míry nezaměstnanosti žen je mateřství, matky se musí starat o malé děti a z tohoto důvodu mohou být dlouhodobě nezaměstnané (ČSÚ, 2004). U žen bývá tendence nejdříve se usadit a založit rodinu a teprve potom dosahovat úspěchů ve své kariéře. Muži na rozdíl od žen bývají ve společnosti často vnímáni za hlavní poskytovatele financí rodiny, a proto se snaží vybudovat kariéru. Největší procentuální rozdíl mezi pohlavími byl viditelný z grafu 5 v letech 2002 až 2008. V roce 2002 bylo nejvíce volných pracovních míst určeno kvalifikovaným řemeslníkům, tedy v oblasti stavebnictví, dále pracovníkům v obchodu a službách, kde spíše bývají zaměstnáváni muži (MPVS, 2003). Tímto aspektem mohl být zapříčiněn nárůst nezaměstnanosti žen v následujících letech. V roce 2003 byla nezaměstnanost žen o 4 p. b. větší než u opačného pohlaví (World Bank Data, 2024). Na celkovém počtu registrovaných nezaměstnaných osob byl evidován průměrný podíl žen 50,2 % (ČSÚ, 2004). U obou pohlaví byl od roku 2004 do roku 2008 každoročně zaznamenán pokles nezaměstnanosti, což bylo způsobeno vstupem ČR do Evropské unie v roce 2004 (MPVS, 2005). Ve zmíněných letech docházelo k růstu ekonomiky a obchodu, čímž byl trh práce pozitivně ovlivněn.

K nárůstu nezaměstnanosti opět došlo v následku ekonomické krize v roce 2008, kdy byl postihnut především sektor stavebnictví a průmyslu (MPVS, 2009). Je možné že, kvůli

tomu v následujících dvou letech došlo ke zmenšení rozdílu nezaměstnanosti mezi pohlavími. Technologický rozvoj a s tím spojená automatizace a digitalizace způsobila nárůst v letech 2010 až 2013 (MPVS, 2010). Tento pokrok negativně zasáhl sektory, které využívaly především manuální práci, jako například výroba. Proto se nezaměstnanost mužů v roce 2010 v porovnání s rokem 2008 zvýšila o 2,9 p. b. na hodnotu 6,4 % (World Bank Data, 2024). Snížení ekonomické výkonnosti v roce 2011 způsobilo mírný nárůst nezaměstnanosti žen i mužů v následujícím roce.

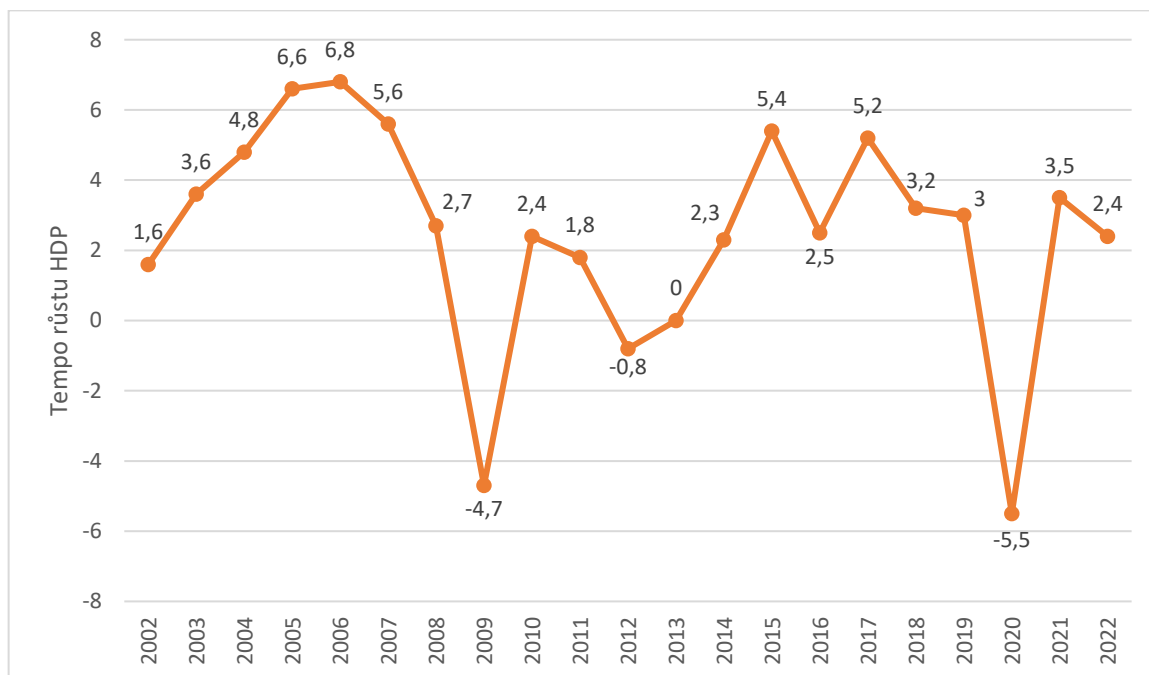
V letech 2015 až 2019 v důsledku příznivého vývoje české ekonomiky docházelo k výraznému snížení míry nezaměstnanosti u obou pohlaví. Muži nadále pracovali hlavně v průmyslu a stavebnictví, kdežto ženám pracovní příležitosti otevíraly služby, zdravotnictví, maloobchod a vzdělávání (MPO, 2019). Od roku 2018 až 2022 se začal procentuální rozdíl v nezaměstnanosti mužů a žen snižovat. Rodinná politika mateřské a otcovské dovolené, současně s flexibilnějším pracovním režimem, pomohla k trvalému zapojení žen do trhu práce (MPO, 2022). K tomuto poklesu také přispěly projekty EU pro tvorbu nových pracovních míst. Nejmenší rozdíl mezi pohlavími za sledované období byl zaznamenán v roce 2019, jež činil 0,7 p. b. Míra nezaměstnanosti mužů klesla na 1,7 % a u žen na 2,4 % (World Bank Data, 2024).

Pandemie zapříčinila nárůst hodnot míry nezaměstnanosti v letech 2020 a 2021 (World Bank Data, 2024). Vyšší míra nezaměstnanosti žen byla způsobená v důsledku pandemických omezení cestovního ruchu, služeb a pohostinství, a to vedlo ke ztrátě zaměstnání. Nezaměstnanost mužů vzrostla v důsledku poklesu výroby v automobilovém průmyslu a strojírenství (ČSÚ, 2022).

4.1.4 Vývoj HDP v ČR v letech 2002 až 2022

Ekonomická výkonnost je charakterizována hrubým domácím produktem, jehož vývoj v letech 2002 až 2022 je zachycen na následujícím grafu 6.

Graf 6 Vývoj HDP v ČR v letech 2002-2022 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ, 2023

Z grafu 6 je v období let 2000 až 2004 viditelné zrychlení růstu ekonomického vývoje především v roce 2004, ve kterém se ČR stala členem EU. Do roku 2002, kdy byl HDP 1,6 %, se roční přírůstky HDP snižovaly (ČSÚ, 2023). V roce 2004 hodnota hrubého domácího produktu vzrostla na 4,8 % (ČSÚ, 2023). Největší růst produkce vykazovala průmyslová produkce, hlavně výroba elektrických a optických zařízení a dále stavebnictví zejména rekonstrukce a modernizace budov (ČSÚ, 2005).

Jak je patrné z grafu 6 ekonomika České republiky se v analyzovaném období nacházela třikrát ve fázi hospodářské recese. Mezi roky 2004 a 2008 měl pro české hospodářství pozitivní vliv zahraniční obchod a vstup do EU, v tomto období průměrně HDP rostl každoročně o 5,3 % (ČSÚ, 2009). Nicméně ekonomický růst se začal zpomalovat v letech 2007 a 2008, kdy byl v důsledku světové krize zaznamenán hluboký ekonomický propad a HDP činil 2,7 % (ČNB, 2018). V roce 2009 došlo ke snížení zahraniční poptávky a hrubý domácí produkt se propadl na hodnotu - 4,7 % (ČSÚ, 2010). Nejvíce byla zasažena odvětví zpracovatelského průmyslu, která byla orientována na export (ČSÚ, 2015). Na růst ekonomiky roku 2010 působilo zvýšení tvorby zásob a zahraniční obchod, HDP vzrostl na 2,4 % (MFČR, 2011). Následkem dluhové krize v eurozóně se zpomalil ekonomický růst v roce 2011 a dopady krize se projevily v dalších dvou letech útlumem aktivity ekonomiky (ČNB, 2018). V roce 2011 růst HDP pozitivně ovlivnil pouze čistý export. Pokles poptávky na domácím trhu měl vliv v letech 2012 a 2013 na českou ekonomiku (ČSÚ, 2015). V roce

2012 byl ekonomický vývoj ČR charakterizován mírnou recesí a s tím spojeným poklesem hodnoty HDP na - 0,8 % (MPSV, 2013). Na poklesu ekonomiky se nejvíce podílely výdaje domácností na finální spotřebu a vládní výdaje (ČSÚ, 2013). Přestože byla Česká republika v roce 2013 poznamenána recesí, výkonnost ekonomiky začala nabírat pozitivní směr a bylo tomu tak i následující rok.

Od roku 2014 česká ekonomika neustále rostla (MPO, 2018). S porovnáním s EU meziročně rostl HDP rychlejším tempem a dosáhl hodnoty 2,3 % (MPSV, 2015). Příznivý vliv na vývoj ekonomiky měla domácí poptávka, celkové výdaje na konečnou spotřebu a nárůst investic (ČSÚ, 2015).

Roku 2015 ekonomika zažila rozkvět, kdy díky snížení cen ropy na globálním trhu měly firmy nižší vstupní náklady a domácnosti menší výdaje na pohonné hmoty. V tento rok byl zaznamenán od vrcholu krize v roce 2008 nejrychlejší nárůst výkonu ekonomiky v posledních osmi letech. Došlo ke zvýšení HDP o 4,3 %, což ve srovnání s EU, kde HDP činil 1,8 %, byl více než dvakrát rychlejší vzrůst (ČSÚ, 2016). I přes tento vzestup se ekonomický růst ke konci roku zpomaloval a hrubý domácí produkt byl na úrovni 5,4 % (ČSÚ, 2016).

V roce 2016 se zvolnilo tempo hospodářského růstu a ekonomika se snížila na 2,5 % (ČSÚ, 2017). Průběhem roku 2017 se dynamika růstu zrychlovala, avšak za celý rok činila 5,2 %. Meziročně se již čtvrtým rokem hrubý domácí produkt zvyšoval (MPO, 2018). Na hospodářském růstu se v roce 2018 podílely všechny složky HDP. Největší podíl měla domácí spotřeba a společně s tím i vzestup investiční aktivity domácností a vládních institucí. V druhém pololetí se zrychlovala dynamika růstu hrubého domácího produktu, ale s porovnáním roku 2017 došlo ke zpomalení a ke konci roku klesl na 3,2 % (ČSÚ, 2019).

V roce 2019 byl v rámci EU hospodářský růst České republiky nadprůměrný, i přestože se dynamika oproti předchozímu roku začala zpomalovat (ČSÚ, 2020). O rok později, v roce 2020, postihla Českou republiku pandemie koronaviru. Důsledkem této krize došlo k propadu HDP na - 5,5 % (MPSV, 2021). A tak se jednalo o nejhlubší propad ve sledovaném období. Na snížení hrubého domácího produktu se nejvíce podílely pokles spotřeby domácností a investičních výdajů (ČSÚ, 2021). V roce 2021 se ekonomika začala po předešlém výrazném propadu zotavovat a HDP vzrostl na 3,5 %, tedy dosáhla úrovně před krizí. V porovnání s Evropskou unií, se Česká republika řadila mezi země s podprůměrným meziročním přírůstkem HDP (ČSÚ, 2022).

Ekonomický růst v průběhu roku 2022 zpomaloval. Pozitivně působily zahraniční poptávka a kapitálové výdaje, které se ovšem v druhém pololetí snižovaly a hrubý domácí produkt činil 2,4 % (ČSÚ, 2023). I v tomto roce Česká republika patřila nadále mezi země, u kterých byla zaznamenána podprůměrná dynamika HDP (ČSÚ, 2023).

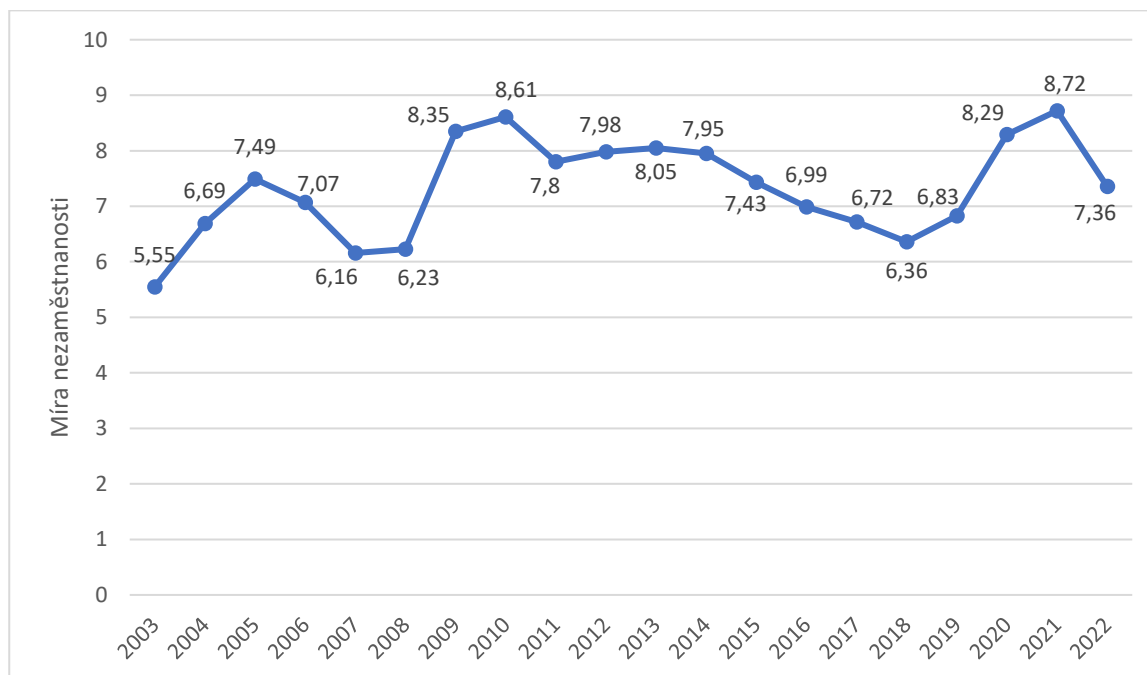
4.2 Švédské království

Švédské království se nachází v severní Evropě na Skandinávském poloostrově a zároveň hlavním i největším městem je Stockholm (Business info, MZV, 2023). Tato země je konstituční monarchií s parlamentní demokracií, v jejímž čele stojí král Karel XVI. Gustav (Business info, MZV, 2023). Rozléhá se na 447 425 km² a sousedními zeměmi jsou na západě Norsko, na severovýchodě Finsko a na jihu Dánsko. Vzhledem k rozloze státu počet obyvatel činí pouhých 10,5 milionu (Business info, MZV, 2023). Území je administrativně členěno na 21 krajů a 290 samosprávných obcí. Úředním jazykem země je švédština a měnou Švédská koruna (Britannica, 2023). Švédsko bylo zakládajícím státem OSN a roku 1995 se stalo členem Evropské unie. Jedná se o exportně orientovanou zemi s rozvinutou stabilní ekonomikou, která je založena především na mezinárodním obchodu, službách a těžkém průmyslu. Podstatným prvkem švédské ekonomiky je také podpora inovací, věda a výzkum. Významným odvětví průmyslu, jenž je orientovaný na udržitelný rozvoj, je těžba kovových rud, výroba oceli, dřevorubectví a cestovní ruch (Britannica, 2023). Švédsko zaujímá jedno z předních míst zemí v oblasti obnovitelných energií, z nichž využívá hlavně vodní a větrnou energii. Významnou složkou ekonomiky Švédska je sektor informačních a komunikačních technologií (Britannica, 2023).

4.2.1 Vývoj nezaměstnanosti ve Švédském království v letech 2002 až 2022

Dále je uveden graf 7 zobrazující vývoj míry nezaměstnanosti ve Švédském království v letech 2003 až 2022.

Graf 7 Vývoj nezaměstnanosti ve Švédském království 2003-2022 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování dle Statista, 2023

Z grafu 7 lze vidět, že se míra nezaměstnanosti v letech 2003 až 2007 pohybovala v rozmezí od 5-7,5 %. Od roku 2003, kdy činila 5,55 %, rostla na hodnotu 7,49 % v roce 2005 (Statista, 2023). Poté roku 2007 mírně klesala do bodu 6,16 %, což bylo způsobeno podporou rekvalifikace a znovu zaměstnání obyvatel v rámci aktivní politiky Švédska (Statistics Sweden, 2010). Lze říct, že se udržovala na relativně stabilní a zdravé úrovni. Ekonomika Švédského království byla výrazně zasažena celosvětovou finanční krizí v roce 2008 (ILO, 2016). Míra nezaměstnanosti v tomto roce činila 6,23 %. V důsledku krize míra nezaměstnanosti v následujících dvou letech začala růst až do roku 2010 na hodnotu 8,61 % (ILO, 2016). Firmy se v tomto období potýkaly s finančními potížemi a docházelo k propouštění zaměstnanců. Švédskou ekonomiku, která je exportně orientovaná, poznamenalo také snížení mezinárodní poptávky (Statistics Sweden, 2011).

V období let 2011 až 2014 se po finanční krizi ekonomika zotavovala a míra nezaměstnanosti postupně klesala. Na mezinárodních trzích se začaly zlepšovat podmínky a zvyšovala se domácí poptávka (Statistics Sweden, 2015). Politika trhu práce ve Švédském království cílila na snížení dlouhodobě nezaměstnaných osob a zvyšování míry zaměstnanosti mezi přistěhovalými lidmi (ILO, 2016). Míra nezaměstnanosti v roce 2011 činila 7,80 % poté došlo v roce 2013 k mírnému nárůstu na 8,05 % (Statista, 2023).

V důsledku přílivu uprchlíků do Evropy byla v roce 2015 míra nezaměstnanosti Švédského království na poměrně vyšší úrovni, která činila 7,43 % (Britannica, 2023).

Nadále se až do roku 2018 snižovala na hodnotu 6,36 % (Statista, 2023). V roce 2016 míra nezaměstnanosti poklesla na 6,99 % a míra dlouhodobé nezaměstnanosti v zemi byla nejnižší v Evropské unii 1,3% (Eurostat, 2017). Na grafu 7 lze vidět, že o rok později, v roce 2017, byl zaznamenán mírný pokles na 6,72 % (Statista, 2023). Nedostatečné vzdělání a jazykové znalosti příchozích osob se odrazily v neschopnosti uplatnit se na švédském trhu práce. Vláda se proto prostřednictvím jazykových, odborných kurzů a uzavíráním partnerství s firmami snažila a pomáhala přistěhovalým lidem nalézt vhodné uplatnění a zapojení do trhu práce (Statistics Sweden, 2018). Nejistota ekonomického růstu přispěla v roce 2019 k poklesu mezinárodní poptávky po švédských výrobcích. Dále k růstu nezaměstnanosti přispíval přetrvávající problém zapojení migrantů do zaměstnání a restrukturalizace trhu práce (Statistics Sweden, 2022).

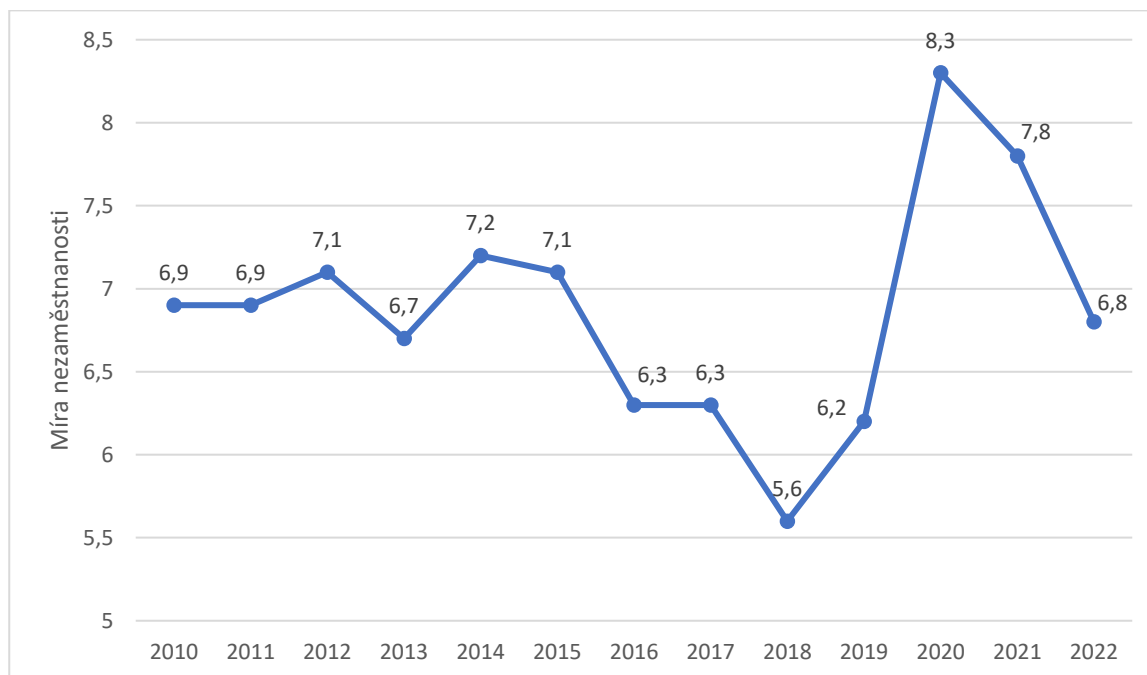
Míra nezaměstnanosti se roku 2019 mírně zvýšila oproti předešlému roku na 6,83 % (Statista, 2023). O rok později zemi zasáhla pandemie koronaviru a z důvodů snížení výdajů spotřebitelů, narušení mezinárodního obchodu a dodavatelských řetězců míra nezaměstnanosti výrazně vzrostla na 8,29 %, což je oproti předchozímu roku rozdíl o 1,46 p. b. (Statista, 2023). V roce 2021 míra nezaměstnanosti dosáhla nejvyšší hodnoty za sledované období, tedy 8,72 %, jak lze vidět na grafu 7. Vláda na krizi reagovala opatřeními, které napomohly utlumit ekonomický propad ve Švédském království. Jednalo se například o finanční podpory podniků pro udržení svých zaměstnanců a zvýšení příspěvku v nezaměstnanosti (Statistics Sweden, 2022). Švédská ekonomika se díky vládním opatřením v průběhu let 2021 a 2022 zotavovala a nezaměstnanost začala klesat (Eurostat, 2023). Hodnota míry nezaměstnanosti poklesla na 7,36 % (Statista, 2023).

4.2.2 Nezaměstnanost ve Stockholmu v letech 2010-2022

Hlavní město Švédského království je Stockholm. Administrativně je území země rozčleněno na 21 krajů a 290 samosprávných obcí (Eures, 2023). Dále lze zemi rozdělit na tři větší regiony, kterými jsou: severní, střední a jižní Švédsko, přičemž Stockholm se nachází ve středním Švédsku.

V následném grafu 8 je zobrazen vývoj míry nezaměstnanosti ve Stockholmu v období let 2010 až 2022.

Graf 8 Vývoj nezaměstnanosti ve Stockholmu 2010-2022 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování dle Statista, 2024

V důsledku prospěšného ekonomického růstu a rozvoje v oblasti technologií, dosahoval region středního Švédska v průběhu let 2002 až 2007 nízké míry nezaměstnanosti. Ekonomická krize neměla tak výrazný vliv na nezaměstnanost regionu, právě kvůli rozmanitému hospodářství a veřejnému sektoru (Statistics Sweden, 2010). Vzrůst financí, služeb a stoupající význam technologického odvětví v letech 2010 až 2014 mělo za následek rychlejší pokles míry nezaměstnanosti. Jak lze vidět na grafu 8 nezaměstnanost se ve Stockholmu v průběhu let 2010 a 2011 držela na stejné úrovni, která činila 6,9 % (Statista, 2024). V tomto období hlavní město Švédska zaznamenávalo ekonomickou prosperitu, díky své orientaci na moderní technologie, služby a snahu vytvářet nová pracovní místa (Eures, 2023). Vzrostl zájem firem o kvalifikované pracovníky, a to především v odvětví technologickém. V roce 2012 míra nezaměstnanosti narostla na úroveň 7,1 % (Arbetsförmedlingen, 2023). Zhoršená situace na trhu práce byla způsobena vysokou mírou nezaměstnanosti mladých lidí. V rámci aktivní politiky Švédska byly podporovány a realizovány programy zaměřené na školení, rekvalifikace a stáže s cílem snížit nezaměstnanost města (Statistics Sweden, 2013). Na snížení míry nezaměstnanosti v roce 2013, která činila 6,7 %, se podílela poptávka na domácím trhu a sílící zahraniční obchod. V těchto letech na trh Stockholmu přicházely nové společnosti, což přispívalo k utváření

dalších pracovních míst a snížení nezaměstnanosti (Statistics Sweden, 2015). Následující rok 2014 byl zaznamenán mírný nárůst nezaměstnanosti na 7,2 % (Statista, 2024).

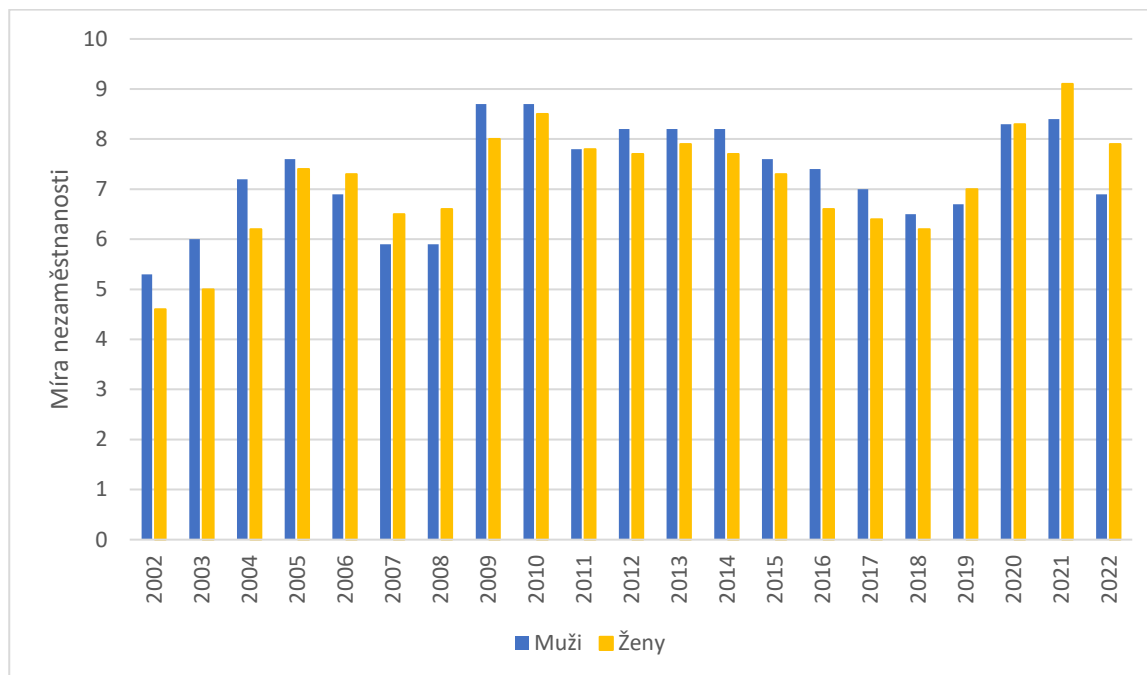
I dále se v období let 2015 až 2019 nezaměstnanost v tomto regionu stále snižovala. Docházelo k rozvoji informačních a komunikačních technologií a rostly mezinárodní investice (Statistics Sweden, 2019). Na grafu 8 je od roku 2014 do 2018 patrný klesající trend vývoje nezaměstnanosti ve Stockholmu. V porovnání s rokem 2015 došlo roku 2016 ke snížení o 0,8 p. b. na hodnotu 6,3 % (Statista, 2024). Četnost pracovních příležitostí, a to zejména v oboru informačních technologií a služeb, způsobila takto velký pokles. Vzhledem k tomuto pozitivu se stockholmský trh práce potýkal s problémy zapojení migrantů do zaměstnání a nesouladem pracovních dovedností v určitých sektorech (Statistics Sweden, 2018). V roce 2018 míra nezaměstnanosti byla na relativně nízké úrovni 5,6 % (Statista, 2024). Jak lze vidět na grafu 8, představuje tak nejnižší hodnotu za sledované období. Tato skutečnost byla způsobena rozmanitou ekonomikou Stockholmu a aktivní politikou zaměstnanosti, která podporovala školení a rekvalifikaci pracovníků (Statistics Sweden, 2019). Následující rok 2019 docházelo k celosvětovému zpomalení růstu ekonomiky, tudíž míra nezaměstnanosti hlavního města Švédska mírně vzrostla na 6,2 % (Statista, 2024). I přes vzrůst nezaměstnanosti byla zdejší situace stabilní, kvůli významnému postavení technologického odvětví a sektoru služeb (Eures, 2023).

Nárůst míry nezaměstnanosti v roce 2020 o 2,1 procentního bodu, oproti roku 2019 zapříčinila koronavirová pandemie. Výrazně zasažen byl cestovní ruch, dodavatelské řetězce, a to negativně ovlivnilo mezinárodní obchod (Statistics Sweden, 2021). V tomto období se firmy a obchody potýkaly s velmi omezeným provozem, anebo hrozilo jejich uzavření, což mělo za následek propouštění zaměstnanců. Míra nezaměstnanosti za rok 2020 činila 8,3 %, nejvíce ve sledovaném období (Statistics Sweden, 2021). Místní úřady na nezaměstnanost reagovaly vyplácením finančních balíčků firmám k udržení zaměstnanců a poskytováním vyšších podpor v nezaměstnanosti. Sice v dalším roce 2021 míra nezaměstnanosti klesla na 7,8 %, ale stále přetrvávala na vyšší úrovni než před koronavirovou krizí (Statistics Sweden, 2022). Nadále se vláda podílela na snížení nezaměstnanosti. Během roku 2022 se nezaměstnanost stále snižovala a přibližovala se hodnotám před krizí (Statista, 2024). Hospodářský růst byl podnícen poptávkou po pracovnících, především v sektoru technologickém, veřejných službách, v oblasti výroby energie z obnovitelných zdrojů a podporou vlády (Eures, 2023). V tomto roce míra nezaměstnanosti činila 6,8 % (Statista, 2024).

4.2.3 Nezaměstnanost dle pohlaví ve Švédském království v letech 2002 až 2022

Níže je uveden graf 9, který zobrazuje míru nezaměstnanosti ve Švédském království podle pohlaví ve sledovaných letech 2002 až 2022.

Graf 9 Nezaměstnanost ve Švédském království dle pohlaví v letech 2002 až 2022 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování dle World Bank Data, 2024

Jak je z grafu 9 patrné mezi nezaměstnaností mužů a žen není viditelný výrazný procentuální rozdíl, hodnoty jsou poměrně vyrovnané. Téměř ve všech sledovaných letech, kromě let 2006 až 2008 a 2019 až 2022, byla evidována vyšší nezaměstnanost mužů než žen (World Bank Data, 2024). Tato skutečnost byla způsobena následujícími faktory. Koncem 90. let zavinilo příliš velké investování do internetových firem, které se potýkaly s problémy ziskovosti, úpadek na akciovém trhu. Což se projevilo v období let 2002 až 2005, kdy byl výrazně postižen technologický sektor, který zaměstnával především muže, a proto se jejich nezaměstnanost zvyšovala (Britannica, 2023). Největší procentuální rozdíl mezi pohlavími činil 1 p. b. v letech 2003 a 2004 (World Bank Data, 2024). Ženy pracovní příležitosti nacházeli ve službách, zdravotnictví a školství, tedy ve veřejném sektoru (IZA, 2018). Dalším faktorem vyšších hodnot nezaměstnanosti byl rychlý nástup technologií, který sice vytvořil nová pracovní místa, ale stejně tak vyvolal i propouštění v určitých odvětvích, která reagují na změnu pomalu (IZA, 2018). To vedlo k vyšší poptávce po kvalifikovaných pracovnících.

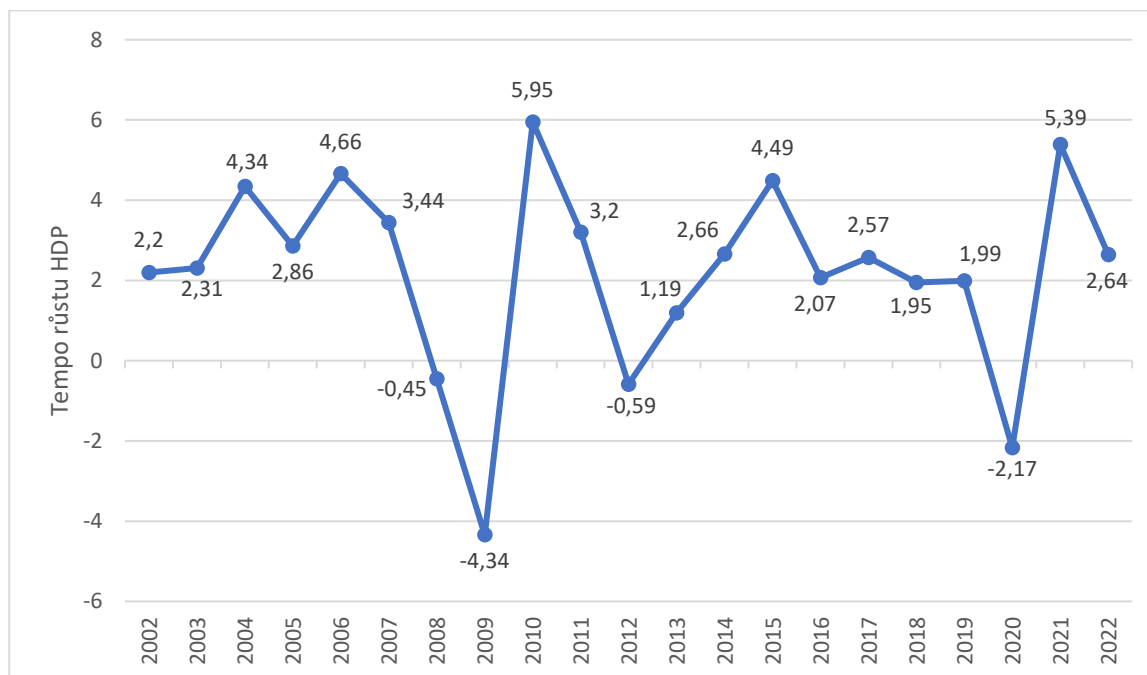
Následkem nestabilní finanční situace ve Švédském království začala nezaměstnanost obou pohlaví výrazně růst. V roce 2010 došlo k nárůstu nezaměstnanosti o 2,8 p. b. u mužů a o 1,9 p. b. u žen, oproti roku 2008 (World Bank Data, 2024). V období let 2011 až 2018 bylo u mužů zaznamenáno větší kolísání nezaměstnanosti než u žen. Příčinami byla zejména digitalizace a automatizace v bankovníctví, obchodu a výrobě a cykličnost v určitých odvětvích (IZA, 2018). Podobně ovlivňoval technologický rozvoj pracovní příležitosti žen, avšak muži v manuální práci byli obzvláště zranitelní (IZA, 2018). Na nezaměstnanost měla také vliv zahraniční konkurence, vzhledem k nestabilní celosvětové poptávce byla ovlivněna odvětví zaměřující se na export švédského zboží, která zaměstnávala spíše mužské pohlaví (IZA, 2018). Migrační krize v roce 2015 byla dalším faktorem ovlivňujícím nezaměstnanost, v jejímž následku narostla pracovní síla, která byla ale méně kvalifikovaná, což s sebou na trh práce přineslo i komplikace (Eurostat, 2017). Z tohoto důvodu byl od roku 2015 evidován u obou pohlaví jen mírný pokles.

Prudký nárůst nezaměstnanosti v letech 2019 až 2021 především u žen, ale i u mužů, byl způsoben pandemií koronaviru. Následky krize měly podstatný vliv na služby, zdravotnictví a vzdělávání, a tedy i na nezaměstnanost žen, protože tyto obory zaměstnávaly převážně ženy. V těchto letech se u žen jednalo o nárůst 2,1 p. b. a u mužů o 1,4 p. b. (World Bank Data, 2024). Zasažen byl také export, což bylo důvodem zvýšení míry nezaměstnanosti mužů. Po roce 2021 se ekonomika začala zotavovat a došlo k prudkému poklesu nezaměstnanosti v roce 2022, u mužů o 1,5 p. b. a u žen o 1,2 p. b. (World Bank Data, 2024).

4.2.4 Vývoj HDP ve Švédském království v letech 2002 až 2022

Níže je uveden graf 10 znázorňující vývoj HDP ve Švédském království v letech 2002 až 2022.

Graf 10 Vývoj HDP ve Švédském království v letech 2002-2022 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování dle Macrotrends, 2023

Jak lze vidět v grafu 10, od roku 2002 do roku 2007 hrubý domácí produkt ve Švédském království střídavě rostl a klesal. Mezi lety 2002 až 2007 činila nejvyšší hodnota HDP 4,66 %, v roce 2006 (Macrotrends, 2023). Ekonomický růst byl způsoben silným exportem, zvyšující se domácí poptávkou a rozvojem oblastí technologií a inovací. Příznivý vliv na ekonomiku měla také výroba, především automobilový průmysl. Od roku 2007 se ekonomika Švédska, po dobu dvou následujících let, začala hluboce propadat. Tempo růstu HDP v roce 2008 kleslo na -0,45 % a roku 2009 se snížilo na hodnotu -4,34 % (Macrotrends, 2023). Ekonomický útlum byl způsoben finanční krizí ve světě, přičemž se jednalo o největší propad ve vývoji za sledované období. Nejvýrazněji byl zasažen automobilový průmysl a export (ILO, 2016).

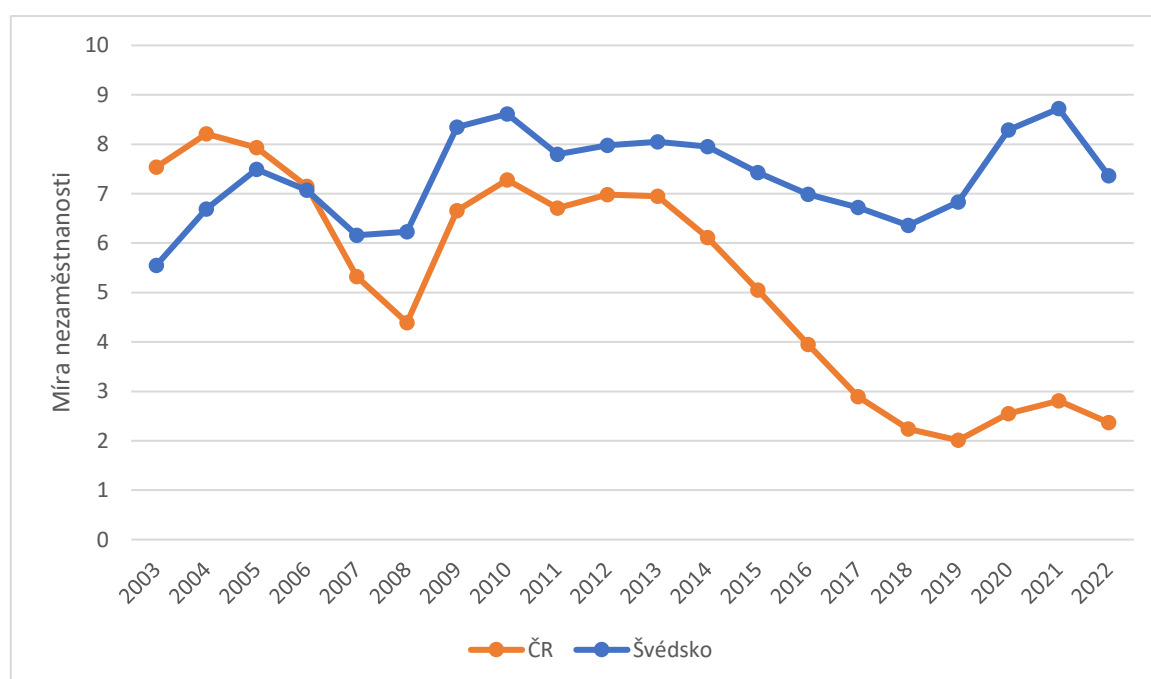
Po globální hospodářské krizi mezi lety 2010 a 2014 se ekonomika začala zotavovat, vzrůstala poptávka na domácím trhu a sílil export, především vývoz technologií a služeb. Tempo růstu HDP v roce 2010 vzrostlo na 5,95 % (Macrotrends, 2023). Kvůli dluhové krizi v eurozóně došlo v roce 2011 ke zpomalení ekonomického růstu na 3,20 %. Útlum ekonomiky se projevil i v následujících dvou letech, kdy se snížila zahraniční poptávka. Roku 2013 se ekonomická situace ve Švédsku mírně zlepšila a HDP vzrostl na 1,19 % (Macrotrends, 2023). Pozitivní vliv měla zvýšená domácí spotřeba a zahraniční poptávka, a tak došlo v roce 2014 ke zrychlení růstu HDP na 2,66 % (Eurostat, 2017).

Díky rozvoji technologií a vzrůstu výroby energie z obnovitelných zdrojů se ekonomická situace v roce 2015 oproti roku 2012 výrazně zlepšila a HDP činil 4,49 %. V roce 2016 došlo ke zpomalení růstu ekonomiky na úroveň 2,07 % (OECD, 2019). Ekonomická činnost byla ovlivněna především domácí poptávkou, expanzivní měnovou politikou a vládními výdaji na poskytnutí azylu přistěhovalým lidem (Eurostat, 2017). Ekonomika Švédského království se další rok vyvíjela příznivě. Následující tři roky 2018 až 2020 se tempo růstu HDP mírně zpomalilo. Jak lze vidět na grafu 10, důsledkem koronavirové pandemie se HDP roku 2020 propadl na -2,17 %. Tato krize měla výrazný dopad na export a služby země (Sveriges Riksbank, 2023).

4.3 Srovnání České republiky a Švédského království

Na grafu 11 je zobrazeno srovnání vývoje míry nezaměstnanosti v České republice a ve Švédském království v letech 2003 až 2022.

Graf 11 Míra nezaměstnanosti v ČR a Švédsku v letech 2003 až 2022 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování dle Statista, 2024

K hodnocení výkonu a stavu ekonomiky se používají ukazatele, jedním z nich je nezaměstnanost. Jak lze na tomto grafu vidět, ČR se vyznačuje spíše klesajícím trendem míry nezaměstnanosti. Nejprve lze pozorovat ostrý propad a následný výkyv, poté míra nezaměstnanosti převážně postupně klesala. Kdežto křivka Švédska má spíše rostoucí charakter, zprvu roste a po mírném poklesu je opět průběh spíše rostoucí. Avšak jsou zde

jisté podobnosti těchto zemí, obě sledované země se potýkaly s finanční krizí v roce 2008, v roce 2011 s hospodářskou krizí a pandemií koronaviru v roce 2020. Tyto tři významné události zapříčinily následný nárůst nezaměstnanosti ve zmíněných letech.

Důsledkem finanční krize v ČR docházelo k omezení výroby z důvodu poklesu poptávky po českém zboží a firmy propouštěly své zaměstnance. Na českém trhu práce přetrvával vysoký podíl dlouhodobě nezaměstnaných osob a v roce 2010 oproti roku 2008 došlo k nárůstu nezaměstnanosti o 2,89 procentního bodu. Míra nezaměstnanosti v roce 2008 činila v ČR 4,39 %, což je o 1,84 p. b. méně než ve Švédském království, kde byla na úrovni 6,23 %. Exportně orientované Švédsko bylo v období krize obzvláště zranitelné, kvůli poklesu zahraniční poptávky docházelo k omezení výroby a propouštění zaměstnanců. Tato skutečnost vedla k růstu nezaměstnanosti o 2,38 p. b. od roku 2008 do roku 2010. Obě země na nezaměstnanost reagovaly prostřednictvím nástrojů politiky nezaměstnanosti. Poskytovaly například podporu v nezaměstnanosti, dotace pro firmy, podpory pro podnikatele, rekvalifikační a vzdělávací programy a podpůrná opatření zaměřená na nejvíce zasažená odvětví.

Následkem dluhové krize roku 2011 míra nezaměstnanosti mírně vzrostla, jak je patrné z grafu 11. V tomto roce v ČR činila nezaměstnanost 6,71 %, v porovnání s rokem 2013 šlo o vzrůst 0,24 p. b. Jelikož je ČR závislá na vývozu, především do EU, která se v tomto období potýkala s dluhy, začala se ekonomická výkonnost státu snižovat. Nejvíce byl postižen český průmysl, přičemž docházelo k uzavírání a restrukturalizaci. Česká vláda se na snižování míry nezaměstnanosti podílela opatřeními, jako např. podpora malých a středních podniků, vytváření pracovních míst, realizováním programů na podporu podnikání a vzdělávacích programů. Ve Švédsku byla v roce 2011 míra nezaměstnanosti na úrovni 7,8 %, důsledkem krize vzrostla o 0,25 p. b. na hodnotu 8,05 % v roce 2013. Ekonomika Švédska byla rovněž ovlivněna zahraničním trhem, což vedlo k útlumu zpracovatelského průmyslu a ztrátě pracovních míst. K nezaměstnanosti přispívaly kvalifikační rozdíly na trhu práce, a to hlavně v oblasti technologií a služeb, dále přispívala velká míra mladých nezaměstnaných lidí. V reakci na nezaměstnanost byly realizovány programy specializované na snížení nezaměstnanosti mezi mladistvými, stáže, firmy byly pobízeny k najímání dlouhodobě nezaměstnaných a docházelo k utváření nových pracovních míst.

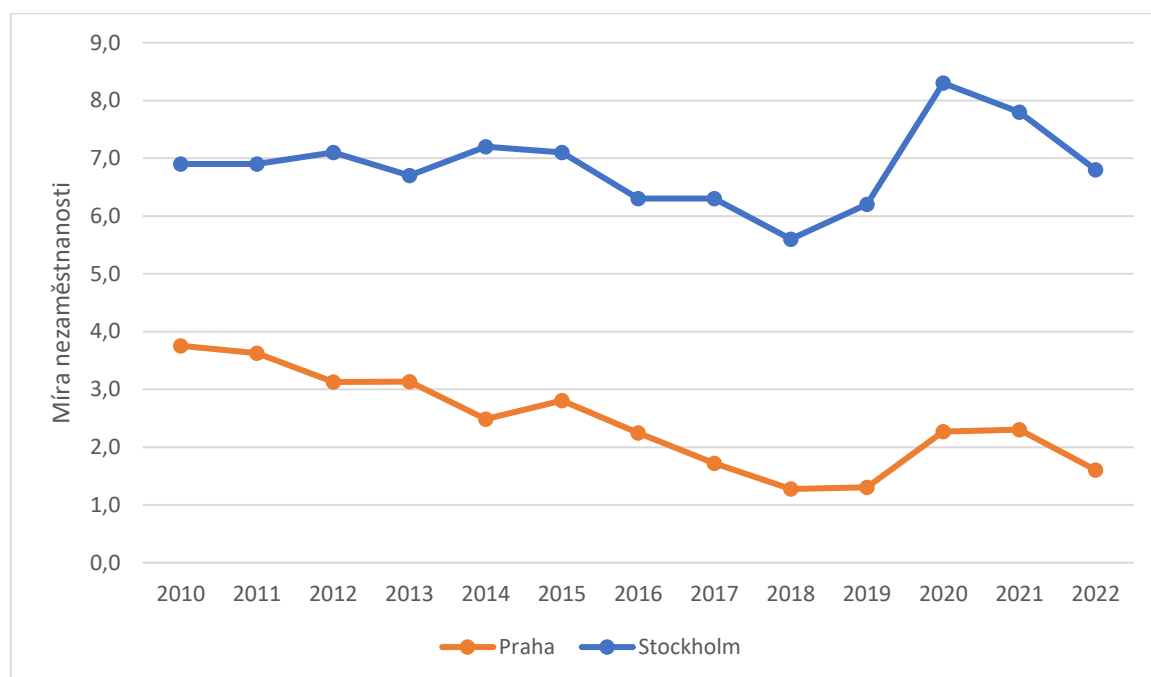
Následný rostoucí trend ve vývoji míry nezaměstnanosti způsobila pandemie koronaviru v roce 2020. V ČR míra nezaměstnanosti činila 2,55 %, ale ve Švédsku byla o 5,74 p. b. vyšší, kdy v tomto roce dosahovala úrovně 8,29 %, jak lze vidět na grafu 11.

Pandemie zasáhla u obou sledovaných zemí zvláště oblast cestovního ruchu, mezinárodní obchod, narušila dodavatelské řetězce, dále poklesly výdaje domácností a docházelo k uzavírání firem, toto celé zavinilo propouštění lidí z práce a zvyšování nezaměstnanosti. Mimo uvedené byl ve Švédsku vážně postihnut automobilový průmysl a technologické odvětví.

Srovnání míry nezaměstnanosti v Praze a Stockholmu

Níže uvedený graf 12 představuje a porovnává vývoj míry nezaměstnanosti v hlavních městech vybraných zemí, mezi Prahou a Stockholmem v letech 2010 až 2022.

Graf 12 Nezaměstnanost v Praze a Stockholmu v letech 2010 až 2022 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ, Statista, 2024

Z grafu 12 je patrné, že se nezaměstnanost v Praze udržovala na výrazně nižších úrovních než ve Stockholmu. V Praze v roce 2010 míra nezaměstnanosti činila pouhých 3,8 %, zatímco ve Stockholmu činila o 3,1 p. b. více, tedy 6,9 %. Hospodářská krize a vysoká míra nezaměstnanosti mladých lidí ve Stockholmu zapříčinila vzrůst nezaměstnanosti v roce 2011 na 7,1 %. Se záměrem jejího snížení byly realizovány programy zaměřené na školení a rekvalifikace.

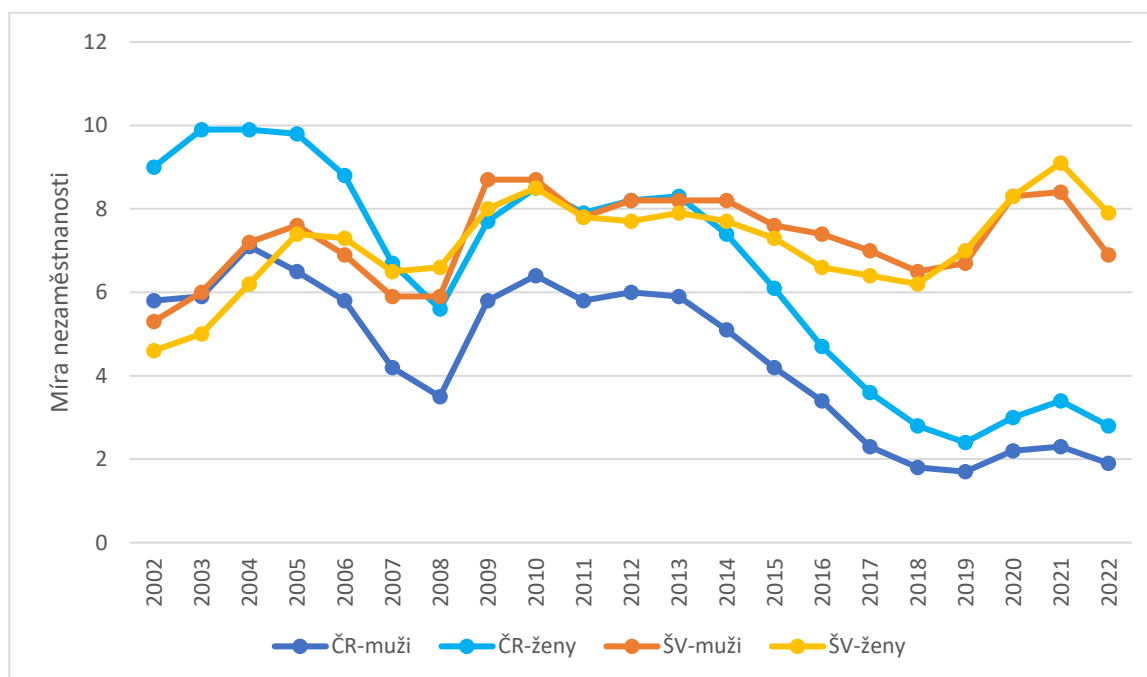
Jak lze vidět na grafu 12, v letech 2015 až 2018 byl u Stockholmu i u Prahy zaznamenán klesající trend. V roce 2018 byly hodnoty míry nezaměstnanosti obou měst na nejnižší úrovni za sledované období. Ve Stockholmu poklesla na 5,6 %, v Praze došlo ke

snížení na 1,3 %, což byla o 4,3 p. b. menší hodnota. Pokles byl způsoben zahraničními investicemi a rozvojem informačních a komunikačních technologií, které přinášely na stockholmský trh nové pracovní příležitosti. V Praze byl klesající charakter vývoje nezaměstnanosti důsledkem zvýšení domácí poptávky, vývozu a efektivitou automobilového průmyslu. V důsledku celosvětového zpomalení růstu ekonomiky a pandemie v roce 2020 se míra nezaměstnanosti od roku 2018 do roku 2020 začala v obou městech zvyšovat. Za tyto roky došlo ve Stockholmu o nárůst 2,7 p. b. na hodnotu 8,3 % a v Praze o 1 p. b. na 2,3 %. V obou vybraných městech krize způsobila narušení především v oblasti cestovního ruchu, provozu firem a restaurací, čímž docházelo k propouštění a nárůstu nezaměstnanosti.

Srovnání nezaměstnanosti podle pohlaví v ČR a Švédském království v letech 2002 až 2022

Následující graf 13 zobrazuje porovnání nezaměstnanosti podle pohlaví v České republice a Švédském království v období let 2002 až 2022.

Graf 13 Nezaměstnanost v ČR a Švédském království dle pohlaví v letech 2002 až 2022 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování dle World Bank Data, 2023

Jak zobrazuje graf 13, nezaměstnanost obou pohlaví je výrazně vyšší u Švédského království. Avšak z důvodů velkého důrazu na rovnost mužů a žen a aktivní snahou sladit rodinný život s pracovním se nezaměstnanost obou pohlaví ve Švédském království

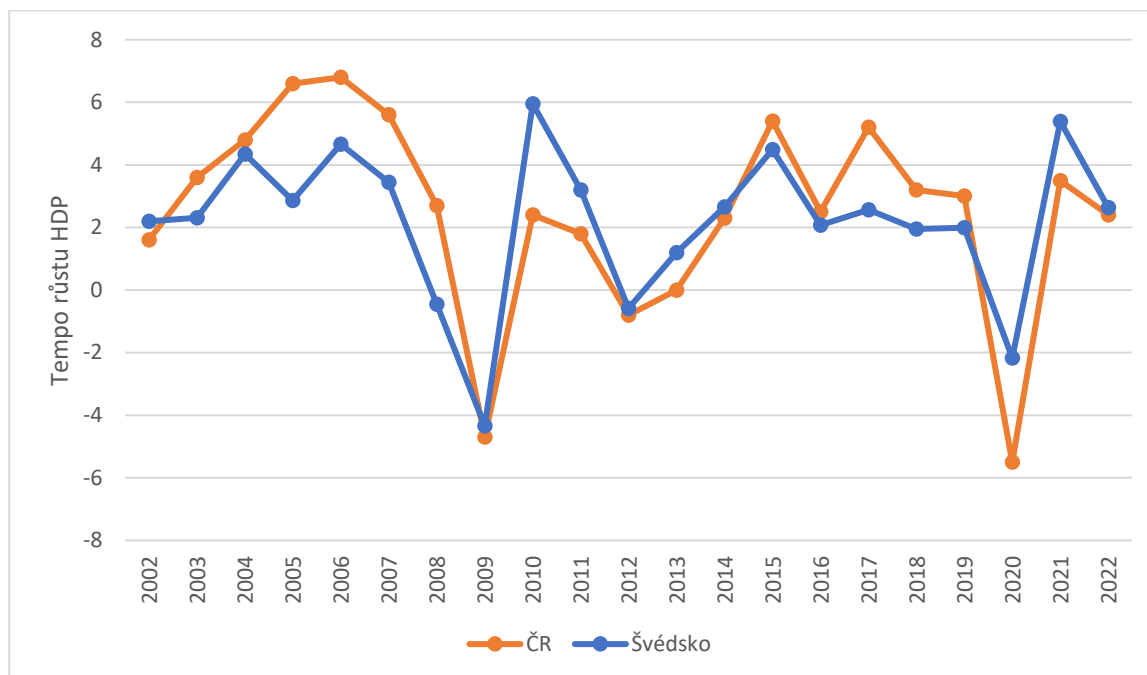
pohybovala na podobných úrovních. Oproti této zemi Česká republika, i přes zlepšení podmínek pro rovnost mužů a žen, evidovala větší rozdíly v nezaměstnanosti pohlaví. Na českém trhu práce byly vyšší míry nezaměstnanosti zaznamenány u žen. Především kvůli mateřské dovolené a přesvědčení společnosti, že tradičně ženy pečují o děti, což výrazně přispívalo k jejich vyřazení z pracovního procesu. V České republice se nejvyšší hodnoty nezaměstnanosti žen pohybovaly v letech 2003 a 2004, ale po vstupu do Evropské unie se začaly výrazně snižovat. Nejvíce pracovních příležitostí v ČR bylo ve stavebnictví a v automobilovém průmyslu, které zaměstnávalo spíše muže, proto byla jejich nezaměstnanost nižší. Na rozdíl od Švédska, kde ve většině let byla vyšší nezaměstnanost mužského pohlaví, způsobená rychlým technologickým pokrokem. Protože v souvislosti s digitalizací byly podstatně zasaženy odvětví založené na manuální práci. Dominantní postavení švédského trhu práce měly především informační a komunikační technologie, průmysl a služby.

Finanční krize v roce 2008 a koronavirová pandemie roku 2020 měly dopad na obě země, to se projevilo zvýšením míry nezaměstnanosti u obou pohlaví. Zmíněné události postihly především cestovní ruch, služby, zdravotnictví a vzdělávání, kde pracovaly spíše ženy, z tohoto důvodu byla zaznamenána vyšší nezaměstnanost žen. V roce 2021 ve Švédsku byla nezaměstnanost žen o 5,7 p. b. vyšší než v ČR. Nárůst míry nezaměstnanosti mužů byl způsoben nepříznivým útlumem mezinárodní obchodu a výroby. U mužů ve Švédsku roku 2021 byla evidována o 6,1 p. b. vyšší nezaměstnanost než v České republice.

Srovnání růstu HDP v ČR a ve Švédském království

Následně je uveden graf 14, který zobrazuje vývoj HDP v ČR a ve Švédsku v letech 2002 až 2022.

Graf 14 Vývoj růstu HDP v ČR a Švédsku v letech 2002 až 2022 (v %)

Zdroj: vlastní zpracování dle ČSÚ, Statista, 2024

Hrubý domácí produkt je dalším ukazatelem, pomocí kterého lze hodnotit výkonnost ekonomiky. V grafu 14 byly u křivek zaznamenány ostřejší výkyvy. Lze tedy vyvodit, že průběh v obou zemích za sledované roky byl velmi nestabilní. V letech 2002 až 2006 v České republice HDP plynule rostl. Zatímco ve Švédsku střídavě rostl a klesal, přičemž v roce 2006 dosahoval o 2,2 p. b. nižší hodnoty. Švédské království i ČR byly zasáhnuty krizí, jež způsobila strmý propad roku 2009. Ekonomika Švédska se propadla na hodnotu -4,34 %, což byl největší propad za sledované období, v ČR činila hodnota -4,7 %. Z důvodů snížení zahraniční poptávky byla v ČR nejvíce zasažena odvětví zpracovatelského průmyslu, která byla exportně orientovaná. Ve Švédském království krize měla negativní dopad především na automobilový průmysl a export. Následně se ekonomiky sledovaných zemí vyvíjely pozitivním směrem. V roce 2010 HDP ve Švédsku činil 5,95 %, nejvíce ve sledovaných letech. Faktory, které měly podstatný vliv na růst ekonomiky země, byly obnovení zahraniční poptávky, nízké úrokové sazby a investice do výzkumu a vývoje. V ČR zapříčinil vzrůst zahraniční obchod a zvýšení domácí spotřeby na hodnotu 2,4 %.

Ekonomický vývoj byl v důsledku dluhové krize charakterizován mírnou recesí v roce 2012, kdy se hodnota ve Švédsku propadla na -0,59 % a v ČR na -0,8 %. V ČR byly podstatnými faktory nízká domácí spotřeba a obchod na zahraničních trzích. Avšak následující tři roky byl v českém hospodářství zaznamenán rostoucí trend a v roce 2015 HDP

činil 5,4 %. Švédský trh byl poměrně silný, díky investicím do technologií a domácí spotřebě se ekonomika v následujících třech letech vzpamatovávala rychleji než česká ekonomika. V roce 2015 ve Švédsku hodnota vzrostla na 4,49 %.

Od roku 2015 do roku 2020 byl charakter křivky Švédska spíše klesající, ale v ČR tempo ekonomického růstu kolísalo. V důsledku koronavirové krize v roce 2020 bylo hospodářství obou států vážně poznamenáno. V tomto roce ČR zaznamenala největší útlum výkonnosti za sledované období, kdy HDP klesl na -5,5 %. Jak lze vidět na grafu 14, šlo o pokles o 8,5 p. b. v porovnání s předešlým rokem. I přesto že Švédsko nezavedlo striktní omezení v období pandemie, výkonnost země poklesla, jelikož měla krize výrazný dopad na export a služby. V roce 2020 se oproti roku 2019 tempo růstu aktivity zpomalilo o 4,16 p. b. a kleslo na úroveň -2,17 %. V následujících dvou letech došlo k ekonomickému oživení zemí a hodnoty HDP se přibližovaly těm před krizí. Docházelo k obnovení mezinárodního obchodu, firmy byly v provozu a opět sílila průmyslová výroba a investice.

5 Výsledky a diskuse

V analýze a komparaci nezaměstnanosti České republiky a Švédského království bylo zjištěno, že je nezaměstnanost v ČR podstatně nižší než ve Švédsku. Po roce 2002 ke zvýšení nezaměstnanosti výrazně přispěl přechod od průmyslové výroby k využívání moderních technologií. Kvůli strukturálním změnám na trhu práce docházelo ke zvyšování nezaměstnanosti. Rovněž se obě země potýkaly s finanční krizí v roce 2008, v roce 2011 s hospodářskou krizí a pandemií koronaviru v roce 2020. Tyto významné události měly na sledované země vážný dopad, jelikož ve zmíněných letech způsobily následný nárůst nezaměstnanosti. Důsledkem finanční krize došlo v ČR v roce 2010 oproti roku 2008 k nárůstu míry nezaměstnanosti o 2,89 p. b., kdy hodnota činila 7,28 %. Na českém trhu práce přetrvával vysoký podíl dlouhodobě nezaměstnaných osob a poklesla zahraniční poptávka. Ve Švédském království v porovnání s rokem 2008 došlo roku 2010 ke zvýšení nezaměstnanosti o 2,38 p. b. na 8,61 %. Zvýšení nezaměstnanosti způsobil propad poptávky, což vedlo k propouštění zaměstnanců.

Následkem dluhové krize míra nezaměstnanosti v roce 2012 mírně vzrostla. Jelikož je ČR závislá na vývozu především do EU, která se v tomto období potýkala s dluhy, začala se ekonomická výkonnost státu snižovat. Dalšími faktory ovlivňující český trh práce byla restrukturalizace a uzavírání průmyslových odvětví. Česká vláda se snažila snížit míru nezaměstnanosti prostřednictvím podpor malých a středních podniků, vytváření pracovních míst, realizováním programů na podporu podnikání a vzdělávacích programů. Švédsko bylo negativně ovlivněno slábnoucím obchodem, což vedlo k útlumu zpracovatelského průmyslu a ztrátě pracovních míst. K nezaměstnanosti rovněž přispívaly kvalifikační rozdíly na trhu práce, a to hlavně v oblasti technologií a služeb, dále přispívala vysoká míra nezaměstnaných mladých lidí. V reakci na nezaměstnanost byla ve Švédsku realizována aktivní politika zaměstnanosti formou programů na snížení nezaměstnanosti mladistvých, podpory stáží, docházelo k utváření nových pracovních míst a firmy najímaly dlouhodobě nezaměstnané. Poté byl až do roku 2019 ve vývoji míry nezaměstnanosti zemí evidován klesající trend.

Následný rostoucí trend ve vývoji míry nezaměstnanosti způsobilá pandemie koronaviru v roce 2020. U obou sledovaných zemí byla zasažena hlavně oblast cestovního ruchu, mezinárodní obchod a došlo k narušení dodavatelských řetězců. Také poklesly výdaje domácností a docházelo k uzavírání firem, toto celé zavinilo propouštění lidí z práce a zvyšování nezaměstnanosti. V roce 2021 v ČR nezaměstnanost vzrostla na 2,81 %, což byl

oproti roku 2019 nárůst o 0,8 p. b. Kromě uvedeného byl ve Švédsku vážně postihnut automobilový průmysl a technologické odvětví. V porovnání s rokem 2019 míra nezaměstnanosti této země stoupla v roce 2021 o 1,89 p. b. a činila 8,72 %. Nezaměstnanost v následujícím roce v obou zemích zaznamenala pokles a začala se přibližovat hodnotám před krizí.

Vyšší míry nezaměstnanosti byly taktéž evidovány ve Stockholmu. Trend vývoje nezaměstnanosti Stockholmu ve sledovaných letech více kolísal a měl spíše rostoucí charakter. Tato skutečnost byla způsobená hospodářskou krizí a vysokou mírou nezaměstnanosti mladých obyvatel, která způsobila nárůst ve vývoji nezaměstnanosti Stockholmu v roce 2012. V důsledku přílivu uprchlíků do Evropy došlo v roce 2015 v obou městech k nárůstu nezaměstnanosti, tento faktor vážně ovlivnil nezaměstnanost ve Stockholmu. Nová pracovní síla byla méně kvalifikovaná, což způsobovalo problémy se začleněním do trhu práce. V rámci aktivní politiky Švédska byly podporovány a realizovány programy zaměřené na školení, rekvalifikace a stáže s cílem snížit nezaměstnanost města. V ČR byly uplatňovanými nástroji aktivní politiky zaměstnanosti účelná pracovní místa, veřejně prospěšné práce a rekvalifikace. V roce 2018 obě města evidovala nejnižší hodnoty nezaměstnanosti. Zahraniční investice a rozvoj informačních a komunikačních technologií přinášely na stockholmský trh nové pracovní příležitosti, což způsobilo snížení na 5,6 %. Pokles nezaměstnanosti Prahy v roce 2018 byl způsoben zvýšením domácí poptávky, vývozu a efektivitou automobilového průmyslu. Vývoj nezaměstnanosti na pražském trhu měl klesající trend a v průběhu let se udržoval na podstatně nižších úrovních než ve Stockholmu. V Praze roku 2020 koronavirová krize způsobila zvýšení pouze o 1 p. b. na 2,3 %. Výrazněji byl zasažen Stockholm, kdy v roce 2020 nezaměstnanost vzrostla oproti předešlému roku o 2,1 p. b. na hodnotu 8,3 %.

Vývoj nezaměstnanosti podle pohlaví byl v obou zemích rozdílný. Švédské království evidovalo patrně vyšší hodnoty obou pohlaví. Tato země dbala na rovnost mužů a žen a aktivně se snažila sladit rodinný život s pracovním, proto v nezaměstnanosti mužů a žen nebyly zaznamenány výrazné rozdíly. Avšak na švédském trhu práce byla ve většině let vyšší nezaměstnanost mužského pohlaví, způsobená rychlým technologickým pokrokem. Protože v souvislosti s digitalizací byly podstatně zasažené odvětví založené na manuální práci, kterou vykonávali spíše muži. Zatímco v České republice byly vyšší hodnoty zaznamenány u žen z důvodu mateřské dovolené, která přispívala k jejich vyřazení z pracovního procesu. Jelikož u žen bývá tendence se nejdříve usadit a založit rodinu a teprve

potom dosahovat úspěchů ve své kariéře, může to být důvodem dlouhodobé nezaměstnanosti žen. Dále byla vyšší nezaměstnanost žen způsobená důsledkem toho, že nejvíce pracovních příležitostí bylo k dispozici v oborech zaměstnávající převážně muže, jednalo se o stavebnictví a automobilový průmysl.

Vývoj hrubého domácího produktu Švédského království a České republiky byl v letech 2002 až 2022 velmi nestabilní. V období ekonomické krize byl zaznamenán hluboký propad v hrubém domácím produktu. Ve Švédsku šlo v roce 2009 o největší ekonomický propad ve sledovaném období na hodnotu -4,34 %. Krize měla velmi negativní dopad na automobilový průmysl a export. V ČR byla nejvíce zasažena exportně orientovaná odvětví zpracovatelského průmyslu a HDP činil -4,7 %. Následně se ekonomiky sledovaných zemí vyvíjely pozitivním směrem. V roce 2010 HDP ve Švédsku činil 5,95 %, což bylo ve sledovaných letech nejvíce. Na růst ekonomiky země měly podstatný vliv investice do výzkumu a vývoje, nízké úrokové sazby a zahraniční poptávka. V ČR zapříčinil vzrůst HDP zahraniční obchod a zvýšení domácí spotřeby na hodnotu 2,4 %. Důsledkem dluhové krize byla ekonomika zemí provázena mírnou recesí a v roce 2012 došlo k propadu HDP ve Švédsku na -0,59 % a v ČR na -0,8 %. Další tři roky byl v českém hospodářství zaznamenán rostoucí trend a v roce 2015 HDP činil 5,4 %. Švédský trh byl poměrně silný, díky investicím do technologií a domácí spotřebě se ekonomika vzpamatovávala rychleji než česká ekonomika. V roce 2015 ve Švédsku hodnota vzrostla na 4,49 %. V období koronavirové krize Česká republika zaznamenala největší útlum výkonnosti za sledované období, kdy se v roce 2020 jednalo o pokles o 8,5 p. b. v porovnání s předešlým rokem a HDP klesl na -5,5 %. Na snížení hrubého domácího produktu se nejvíce podílely pokles spotřeby domácností a investičních výdajů. Ve Švédském království tempo růstu aktivity zpomalilo o 4,16 p. b. a kleslo na úroveň -2,17 %. Krize měla výrazný dopad na export a služby zemí. V následujících dvou letech došlo k ekonomickému oživení zemí a hodnoty HDP se přibližovaly těm před krizí. Docházelo k obnovení mezinárodního obchodu, firmy byly v provozu a opět sílila průmyslová výroba a investice.

6 Závěr

Analýzou a komparací nezaměstnanosti České republiky a Švédského království bylo zjištěno, že je míra nezaměstnanosti v ČR podstatně nižší než ve Švédsku. Po roce 2002 ke zvýšení nezaměstnanosti výrazně přispěl přechod od průmyslové výroby k využívání moderních technologií. Rovněž se obě země potýkaly s finanční krizí v roce 2008, v roce 2011 s hospodářskou krizí a pandemií koronaviru v roce 2020. Tyto události měly na sledované země vážný dopad, jelikož ve zmíněných letech způsobily nárůst nezaměstnanosti. V následku finanční a dluhové krize se v roce 2008 a 2012 ekonomická výkonnost České republiky začala snižovat. ČR byla vážně zasažená, z důvodů její závislosti na exportu do Evropské unie, která se v tomto období potýkala s dluhy. Český trh práce byl ovlivněn restrukturalizací a uzavíráním průmyslových odvětví. Hospodářská krize ve Švédsku způsobila slábnoucí obchod, což vedlo k útlumu zpracovatelského průmyslu a ztrátě pracovních míst. Tato země se rovněž potýkala s velkou mírou nezaměstnanosti mladých lidí a s kvalifikačními rozdíly na trhu práce, a to hlavně v oblasti technologií a služeb. V důsledku pandemie koronaviru byla u obou sledovaných zemí zasažena hlavně oblast cestovního ruchu, mezinárodní obchod a došlo k narušení dodavatelských řetězců. Ve Švédsku byl vážně postihnut automobilový průmysl a technologické odvětví, čímž se míra nezaměstnanosti v roce 2021 zvýšila na rekordních 8,72 %. V České republice byla v tomto roce zaznamenána hodnota 2,81 %, jednalo se o nejnižší hodnotu v EU. Za tento rok šlo o procentuální rozdíl 5,91 p. b. mezi sledovanými zeměmi.

V práci byla dále provedena analýza vývoje nezaměstnanosti mezi kraji ČR a městy Stockholm a Praha. Nejnižší hodnoty míry nezaměstnanosti byly dlouhodobě registrovány v Hlavním městě Praha, v Královohradeckém, Středočeském, Plzeňském a Libereckém kraji. Trend dlouhodobě vysoké nezaměstnanosti byl zaznamenán v kraji Ústeckém, Moravskoslezském, Karlovarském a Pardubickém. Ve srovnání Prahy a Stockholmu byly evidovány vyšší míry nezaměstnanosti na stockholmském trhu práce. Především kvůli uprchlické krizi v roce 2015, kdy docházelo z důvodů kvalifikačních rozdílů k problémům se začleněním migrantů do zaměstnání a vysoké míře nezaměstnanosti mladých obyvatel. Nejnižší hodnoty zaznamenaly obě města v roce 2018 5,6 % ve Stockholmu a 1,3 % v Praze. Ke snížení nezaměstnanosti přispěly zahraniční investice a rozvoj informačních technologií, které přinášely na stockholmský trh nové pracovní příležitosti. V Praze byl pokles způsoben zvýšením domácí poptávky, vývozu a efektivitou automobilového průmyslu. Koronavirovou

krizí byl v roce 2020 výrazněji zasažen Stockholm, kdy nezaměstnanost vzrostla oproti předešlému roku o 2,1 p. b. na hodnotu 8,3 %. V Praze byla zaznamenána hodnota 2,3 %.

Nezaměstnanost byla ve sledovaných zemích dále analyzována podle pohlaví. Ve Švédsku nebyly zaznamenány výrazné rozdíly v nezaměstnanosti pohlaví, to bylo způsobeno aktivním usilováním o rovnost mužů a žen a snahou sladit rodinný život s pracovním. I přes úsilí země byla ve většině let evidována vyšší nezaměstnanost mužského pohlaví, způsobená rychlým technologickým pokrokem. V souvislosti s digitalizací byly podstatně zasažené odvětví založené na manuální práci, kterou vykonávali spíše muži. Zatímco v České republice byly vyšší hodnoty zaznamenány u žen z důvodu mateřské dovolené, která přispívala k jejich vyřazení z pracovního procesu. Vyšší nezaměstnanost žen mohla být způsobená dále tím, že ženy upřednostňovaly zakládání rodiny před kariérou.

Dále byl popsán vývoj hrubého domácího produktu za roky 2002 až 2022 v ČR a Švédském království. Ekonomika obou zemí ve sledovaných letech byla velmi nestabilní. V období finanční krize byl ve Švédsku zaznamenán největší ekonomický propad ve sledovaném období, kdy v roce 2009 hodnota klesla na -4,34 %. Krize měla velmi negativní dopad na automobilový průmysl a export. V ČR byla nejvíce zasažena exportně orientovaná odvětví zpracovatelského průmyslu a HDP činil -4,7 %. Největší tempo růstu HDP, které činilo 5,95 %, bylo ve Švédsku evidováno v roce 2010. Podstatný vliv na růst měly investice do výzkumu a vývoje, nízké úrokové sazby a zahraniční poptávka. V ČR zapříčinily vzrůst HDP na hodnotu 2,4 % zahraniční obchod a zvýšení domácí spotřeby. Švédská ekonomika se z následků dluhové krize vzpamatovávala rychleji než česká ekonomika, díky technologiím a domácí spotřebě. Největší útlum výkonnosti za sledované období zaznamenala ČR v období koronavirové krize. V porovnání s předešlým rokem HDP v roce 2020 poklesl o 8,5 p. b. na -5,5 %. Ve Švédském království tempo růstu aktivity zpomalilo o 4,16 p. b. a kleslo na úroveň -2,17 %. Krize měla výrazný dopad na export a služby země. V následujících dvou letech docházelo k ekonomickému oživení a hodnoty HDP se začaly přibližovat těm před krizí.

7 Seznam použitých zdrojů

Knižní zdroje:

BRČÁK, Josef; SEKERKA, Bohuslav; STARÁ, Dana. 2014. *Makroekonomie – teorie a praxe*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-492-3.

BROŽOVÁ, Dagmar. 2003. *Společenské souvislosti trhu práce*. Praha: Sociologické nakladatelství. Studijní texty (sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-16-4.

BUCHTOVÁ, Božena. 2002. *Nezaměstnanost: psychologický, ekonomický a sociální problém*. Praha: Grada. ISBN 80-247-9006-8.

COYLE, Diane. 2015. *GDP: A Brief But Affectionate History*. Velká Británie: Princeton University Press. ISBN 978-0-691-16985-9.

FRANKE F., Siegfried; GREGOSZ, David. 2013. *The social market economy – What does it really mean?* Tokyo: Konrad Adenauer Stiftung. ISBN 978-4-9906899-3-3.

HARFORD, Tim. 2012. Oxford: University Press: *The undercover economist*. ISBN 978-0-19-992651-0.

HOLMAN, Robert. 2018. *Makroekonomie: středně pokročilý kurz*. 3. vydání. Praha: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-541-1.

JÍROVÁ, Hana. 1999. *Trh práce a politika zaměstnanosti*. Praha: Vysoká škola ekonomická, Národohospodářská fakulta. ISBN 80-7079-635-9.

JUREČKA, Václav. 2017. *Makroekonomie*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-271-0251-8.

KACZOR, Pavel. 2013. *Trh práce, pracovní migrace a politika zaměstnanosti ČR po roce 2011*. Praha: Oeconomica. ISBN 978-80-245-1930-2.

MANKIWI, N. Gregory. 2000. *Zásady ekonomie*. Praha: Grada. ISBN 80-7169-891-1.

MILES, David; SCOTT, Andrew; BREEDON, Francis. 2012. *Macroeconomics: Understanding the Global Economy*. Velká Británie: John Wiley and Sons. ISBN 978-1-119-99572-2.

MOSLEY, Hugh, KONING, Jaap. 2001. *Labour Market Policy and Unemployment*. Edgar Elgar Publishing. ISBN 1-84064-279-3.

SAMUELSON, Paul., NAORDHAUS, W. 1991. *Ekonomie*. Praha: Svoboda. ISBN 80-205-0192-4.

Internetové zdroje:

Arbetsförmedlingen: *Tidigare statistik* [online]. [cit. 2023-12-28]. Dostupné z:

<https://arbetsformedlingen.se/statistik/sok-statistik/tidigare-statistik>

Britannica: *Sweden* [online]. [cit. 2023-12-17]. Dostupné z:

<https://www.britannica.com/place/Sweden>

Britannica: *Economy of Sweden* [online]. [cit. 2023-12-28]. Dostupné z:

<https://www.britannica.com/place/Sweden/Government-and-society>

Business info, Ministerstvo zahraničních věcí: *Švédsko* [online]. [cit. 2023-12-17].

Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/svedsko-souhrna-teritorialni-informace/2/#2-ekonomika>

Česká národní banka: *Ekonomický vývoj na území ČR* [online]. [cit. 2023-11-22]. Dostupné z:

https://www.historie.cnb.cz/cs/menova_politika/prurezova_temata_menova_politika/1_ekonomicky_vyvoj_na_uzemi_ceske_republiky.html

Český statistický úřad: *Obyvatelstvo* [online]. [cit. 2023-10-25]. Dostupné z:

https://www.czso.cz/csu/czso/obyvatelstvo_lide

Český statistický úřad: *Vývoj ekonomiky ČR v roce 2012* [online]. [cit. 2023-11-22].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/vyvoj-ekonomiky-ceske-republiky-v-roce-2012-fuvvsphta3>

Český statistický úřad: *Vývoj ekonomiky ČR v roce 2014* [online]. [cit. 2023-11-22].

Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/27285583/320193-14q4a.pdf/23b754fc-678c-405c-9648-f984717339ac?version=1.0>

Český statistický úřad: *Vývoj ekonomiky ČR v roce 2017* [online]. [cit. 2023-11-10].
Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/58775432/320193-17q4a.pdf/4df01eb0-facf-40c6-898a-c239bd0539b3?version=1.0>

Český statistický úřad: *Vývoj ekonomiky ČR v roce 2020* [online]. [cit. 2023-11-15].
Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-ekonomiky-ceske-republiky-4-ctvrtleti-2020>

Český statistický úřad: *Vývoj ekonomiky ČR v roce 2021* [online]. [cit. 2023-11-18].
Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-ekonomiky-ceske-republiky-4-ctvrtleti-2021>

Český statistický úřad: *Zaměstnanost a nezaměstnanost 2022* [online]. [cit. 2023-11-18].
Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/zamestnanost-a-nezamestnanost-podle-vysledku-vsps-4-ctvrtleti-2022>

Český statistický úřad: *Základní tendence ekonomického a sociálního vývoje ČR 2000-2004* [online]. [cit. 2023-11-22]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/13-2105-05-v_letech_2000_az_2004-1_2_zakladni_tendence_ekonomickeho_a_socialniho_vyvoje_ceske_republiky_v_letech_2000_az_2004

Český statistický úřad: *Hodnocení výkonnosti ekonomiky ČR* [online]. [cit. 2023-11-22].
Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/36380891/320288-15a01.pdf/4f11fa39-3e58-4d80-a638-25b736cac380?version=1.0>

Český statistický úřad: *Obecná míra nezaměstnanosti v regionech soudržnosti a krajích-roční průměr* [online]. [cit. 2023-12-05]. Dostupné z:
https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZAM06&z=T&f=TABULKA&filtr=G%7EF_M%7EF_Z%7EF_R%7ET_P%7E_S%7E_null_null_&katalog=30853&str=v95

EURES: *Labour market information: Sweden* [online]. [cit. 2024-01-13]. Dostupné z:
https://eures.europa.eu/living-and-working/labour-market-information/labour-market-information-sweden_en

Eurostat: *Country report 2023 - Sweden* [online]. [cit. 2024-01-04]. Dostupné z:
https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/2023-country-report-sweden_en

Eurostat: *The social and employment situation in Sweden* [online]. [cit. 2024-01-04].
Dostupné z:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/602064/IPOL_BRI\(2017\)602064_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2017/602064/IPOL_BRI(2017)602064_EN.pdf)

Evropská unie: *Česko* [online]. [cit. 2023-10-28]. Dostupné z: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles/czechia_cs

International Labour Organization: *Labour Market Measures in Sweden 2008-13* [online]. [cit. 2024-01-04]. Dostupné z: https://www.ilo.org/global/research/publications/WCMS_449934/lang--en/index.htm

IZA World of Labor: *The labour market in Sweden since the 1990s* [online]. [cit. 2024-01-04]. Dostupné z: <https://wol.iza.org/articles/the-labor-market-in-sweden-since-the-1990s/long>

Macrotrends: *Sweden GDP Growth Rate 2002-2022* [online]. [cit. 2023-12-17]. Dostupné z: <https://www.macrotrends.net/countries/SWE/sweden/gdp-growth-rate>

Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR: *Analýza vývoje zaměstnanosti a nezaměstnanosti v letech 2002 až 2020* [online]. [cit. 2023-10-29]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/situace-na-trhu-prace>

Ministerstvo financí ČR: *Návrh státního závěrečného účtu ČR – Ekonomický vývoj* [online]. [cit. 2023-11-7]. Dostupné z: https://www.mfcr.cz/assets/cs/media/Statni-zaverecny-ucet_2010_B-I-Ekonomicky-vyvoj.pdf

Ministerstvo průmyslu a obchodu: *Analýza vývoje ekonomiky 2018* [online]. [cit. 2023-11-14]. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/analyticke-materialy-a-statistiky/analyticke-materialy/analyza-vyvoje-ekonomiky-a-zari-2018--240577/>

Ministerstvo průmyslu a obchodu: *Analýza vývoje ekonomiky 2021* [online]. [cit. 2023-11-17]. Dostupné z: https://www.mpo.cz/assets/cz/rozcestnik/analyticke-materialy-a-statistiky/analyticke-materialy/2022/1/Analyza-vyvoje-ekonomiky-CR_prosinec-2021.pdf

OECD: *Švédsko* [online]. [cit. 2023-12-28]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/sweden.htm>

OECD: *Sweden* [online]. [cit. 2024-01-04]. Dostupné z: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/7a4355f9-en/index.html?itemId=/content/component/7a4355f9-en>

Pražský hrad. *O České republice* [online]. [cit. 2023-10-25]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/ceska-republika/o-ceske-republice>

Statistics Sweden: *Gender statistics 2006-2022* [online]. [cit. 2024-02-20]. Dostupné z: <https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/living-conditions/gender-statistics/gender-statistics/>

Statistics Sweden: *Labour Force Surveys* [online]. [cit. 2023-12-27]. Dostupné z: https://www.scb.se/en/finding-statistics/statistics-by-subject-area/labour-market/labour-force-surveys/labour-force-surveys-lfs/#_TablesInTheStatisticalDatabase

Statistics Sweden: *Labour Force Surveys 2022* [online]. [cit. 2023-12-27]. Dostupné z: <https://www.scb.se/publication/48699>

Statistics Sweden: *Labour Force Surveys 2021* [online]. [cit. 2023-12-27]. Dostupné z: <https://www.scb.se/publication/45095>

Statista: *Czech Republic: Unemployment rate from 2003 to 2022* [online]. [cit. 2023-11-19]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/369864/unemployment-rate-czech-republic/>

Statista: *Sweden: Unemployment rate from 2003-2022* [online]. [cit. 2023-12-16]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/375284/unemployment-rate-in-sweden/>

Statista: *Annual unemployment in Stockholm from 2010 to 2022* [online]. [cit. 2024-01-13]. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/1358372/unemployment-rate-stockholm/>

Sveriges Riksbank: *Article - Strong labour market in Sweden and abroad* [online]. [cit. 2024-01-04]. Dostupné z: <https://www.riksbank.se/globalassets/media/rapporter/ppr/fordjupningar/engelska/2023/230629/strong-labour-market-in-sweden-and-abroad-article-in-monetary-policy-report-june-2023.pdf>

Úřad práce ČR: *Tisková zpráva 2019* [online]. [cit. 2023-11-18]. Dostupné z: <https://www.uradprace.cz/web/cz/-/nezamestnanost-zustala-v-listopadu-na-2-6->

Úřad práce ČR: *Tisková zpráva 2021* [online]. [cit. 2023-11-18]. Dostupné z: https://www.uradprace.cz/documents/37855/1991774/TZ_nezamestnanost_listopad_2021.pdf/16107b6c-a359-0c99-63d3-566c28fdd18a

Úřad práce ČR: *Tisková zpráva 2022* [online]. [cit. 2023-11-18]. Dostupné z: https://www.uradprace.cz/documents/37855/2602597/TZ_nezamestnanost+_prosinec2022.pdf/2c9c9869-ab96-afd3-0049-d24d2e510d1e

Vláda ČR: *Strategie Evropa 2020* [online]. [cit. 2023-11-9]. Dostupné z: https://www.vlada.cz/cz/evropske-zalezitosti/evropske-politiky/hospodarske_politiky_eu/strategie_evropa_2020/strategie-evropa-2020-193925/#

World Bank Data: *Unemployment, female – Czechia* [online]. [cit. 2024-02-20]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.FE.NE.ZS?locations=CZ>

World Bank Data: *Unemployment, male – Czechia* [online]. [cit. 2024-02-20]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.MA.ZS?locations=CZ>

World Bank Data: *Unemployment, female – Sweden* [online]. [cit. 2024-02-20]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.FE.NE.ZS?locations=SE>

World Bank Data: *Unemployment, male – Sweden* [online]. [cit. 2024-02-20]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.MA.ZS?locations=SE>

8 Seznam tabulek, grafů a zkratek

8.1 Seznam tabulek

Tabulka 1 Míra nezaměstnanosti v krajích ČR v letech 2002-2022 (%).....	35
---	----

8.2 Seznam grafů

Graf 1 Poptávka po práci	15
Graf 2 Nabídka po práci.....	15
Graf 3 Rovnováha na trhu práce	17
Graf 4 Vývoj nezaměstnanosti ČR mezi lety 2003 až 2022 (v %).....	32
Graf 5 Nezaměstnanost v ČR dle pohlaví v letech 2002-2022 (v %).....	37
Graf 6 Vývoj HDP v ČR v letech 2002-2022 (v %).....	39
Graf 7 Vývoj nezaměstnanosti ve Švédském království 2003-2022 (v %)	42
Graf 8 Vývoj nezaměstnanosti ve Stockholmu 2010-2022 (v %)	44
Graf 9 Nezaměstnanost ve Švédském království dle pohlaví v letech 2002 až 2022 (v %)	46
Graf 10 Vývoj HDP ve Švédském království v letech 2002-2022 (v %).....	48
Graf 11 Míra nezaměstnanosti v ČR a Švédsku v letech 2003 až 2022 (v %)	49
Graf 12 Nezaměstnanost v Praze a Stockholmu v letech 2010 až 2022 (v %).....	51
Graf 13 Nezaměstnanost v ČR a Švédském království dle pohlaví v letech 2002 až 2022 (v %)	52
Graf 14 Vývoj růstu HDP v ČR a Švédsku v letech 2002 až 2022 (v %)	54

8.3 Seznam použitých zkratek

ČR: Česká republika

HDP: Hrubý domácí produkt

EU: Evropská unie

ÚP: Úřad práce

p. b.: procentní bod